

Utjecaj rata u Ukrajini na cjenovni rizik i poduzetništvo u poljoprivredi

Antić, Petra

Graduate thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:844735>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-20**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Specijalistički diplomski stručni studij Ekonomika poduzetništva

**UTJECAJ RATA U UKRAJINI NA CJENOVNI RIZIK I
PODUZETNIŠTVO U POLJOPRIVREDI**

Petra Antić

Zagreb, rujan, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Specijalistički diplomski stručni studij Ekonomika poduzetništva

**UTJECAJ RATA U UKRAJINI NA CJENOVNI RIZIK I
PODUZETNIŠTVO U POLJOPRIVREDI**

**IMPACT OF THE WAR IN UKRAINE ON PRICE RISK AND
ENTREPRENEURSHIP IN AGRICULTURE**

Diplomski rad

Petra Antić, 0303041995

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ivana Štulec

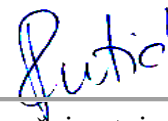
Zagreb, rujan, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

U Zagrebu, 22. travnja 2024. godine

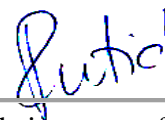
(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

In Zagreb, 22 April 2024

(place and date)

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	4
1.1. Predmet i cilj rada.....	4
1.2. Izvori i metode prikupljanja	4
1.3. Struktura rada	4
2. Pojmovno određenje poduzetništva i obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva	6
2.1. Pojmovno određenje poduzetništva	6
2.2. Pojmovno određenje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i značaj istih	7
2.3. Povijesni razvoj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u Republici Hrvatskoj ...	9
2.4. Pokretanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u RH.....	13
2.5. Politike i ograničenja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva uvjetovanih zakonskim okvirima RH.....	14
3. Utjecaj rata u Ukrajini na poljoprivredno gospodarstvo	17
3.1. Gospodarsko značenje Ukrajine u svjetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima	17
3.2. Pitanje opskrbe poljoprivrednim proizvodima i uloga države u kriznoj situaciji.....	19
3.3. Zajednička poljoprivredna politika.....	23
3.4. Samodostatnost Republike Hrvatske poljoprivrednim proizvodima.....	25
4. Analiza kretanja cijena izdvojenih ratarskih i stočarskih proizvoda od 2021. do 2024. godine,.....	27
4.1. Rizici u poljoprivrednom sektoru	27
4.1.1. Rizik prinosa	28
4.1.2. Cjenovni rizik.....	29
4.1.3. Ljudski rizik	29
4.1.4. Institucionalni rizik	30
4.2. Čimbenici volatilnosti cijena	30
4.2.1. Kretanje cijena pšenice.....	30
4.2.2. Kretanje cijena uljane repice	32
4.2.3. Kretanje cijena jaja.....	33
4.2.4. Kretanje cijena svinjskog mesa	35
5. Predviđanja daljnjeg razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	38
5.1. Makroekonomska događanja u poljoprivredi	38
5.2. Predviđanje cijena resursa potrebnih u obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu	40
5.2.1. Analiza cijena sirove nafte	41
5.2.2. Analiza cijena plina.....	44

5.2.3. Analiza cijena transporta	47
5.2.4. Analiza cijena žitarica	49
5.3. Posljedice za opskrbu i proizvodnju te razvitak i opstanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	51
6. Zaključak.....	53
LITERATURA.....	55
POPIS TABLICA.....	57
POPIS SLIKA	58
POPIS GRAFIKONA	59
ŽIVOTOPIS STUDENTICE.....	60

SAŽETAK

Kao problem istraživanja rada uzeta je općenita volatilitnost cijena poljoprivrednih proizvoda izazvana ratom u Ukrajini i posljedice na obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Obzirom da je Ukrajina jedan od najvećih izvoznika žitarica na svijetu te drži izuzetno značajan udio u međunarodnoj trgovini usjevima, cilj je istražiti kolike posljedice ostavlja iza sebe sada već dvogodišnji rat na ukrajinskom teritoriju te dovodi li se njegovim trajanjem u pitanje opskrba zalihama hrane za milijune ljudi i suočavanje s gospodarskim krizama prilikom osiguranja iste. U radu se ispituje količina o kojoj je zapravo riječ kada govorimo o uvozu poljoprivrednih proizvoda iz Ukrajine te koliki utjecaj ima trenutna situacija za opskrbu hranom na ovim prostorima. Osim ovoga, cilj je istražiti na koji je način rat utjecao na kretanje cijena resursa potrebnih za obnašanje hrvatske poljoprivrede, točnije na poslovanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Osim prikupljanja informacija o statusu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prije i nakon ruske invazije na Ukrajinu, cilj je i odgovoriti na pitanje je li Hrvatska samodostatna poljoprivrednim proizvodima.

Ključne riječi: hrvatska poljoprivreda, poljoprivredni proizvodi, OPG, volatilitnost cijena

The general volatility of agricultural prices caused by the war in Ukraine and the consequences on family farms were taken as a labor research problem. Given that Ukraine is one of the largest exporters of cereals in the world and holds an extremely significant share of international trade in crops, the goal is to investigate the consequences of the now two-year war on Ukrainian territory and whether its duration calls into question the supply of food supplies for millions of people and dealing with economic crises when securing them. The paper examines the amount that is actually involved when we talk about the import of agricultural products from Ukraine and how much influence the current situation has for the supply of food in these areas. In addition to this, the goal is to investigate how the war affected the movement of the prices of the resources needed to carry out Croatian agriculture, more precisely the operations of family farms. In addition to collecting information on the status of family farms before and after the Russian invasion of Ukraine, the goal is also to answer the question of whether Croatia is self-sufficient in agricultural products.

Keywords: Croatian agriculture, agricultural products, OPG, price volatility

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj rada

Diplomski rad koncipiran je na način da je za predmet rada uzeta općenita volatilitnost cijena poljoprivrednih proizvoda izazvana ratom u Ukrajini te utjecaj istog na poslovanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Uzimajući u obzir činjenicu kako je Ukrajina jedna od predvodnica kada je riječ o izvozu žitarica i time drži izuzetno značajan udio u međunarodnoj trgovini usjevima, cilj ovoga rada je istražiti kolike posljedice iza sebe ostavlja sada već dvogodišnji rat na ukrajinskom teritoriju te dovodi li se njegovim trajanjem u pitanje opskrba hrane i suočavanje s gospodarskim krizama.

U radu će se ispitati količine uvoza poljoprivrednih proizvoda iz Ukrajine te koliki utjecaj ima trenutna situacija za opskrbu hranom na ovim prostorima. Osim ovoga, cilj je istražiti na koji je način rat utjecao na kretanje cijena resursa potrebnih za obnašanje hrvatske poljoprivrede, točnije na poslovanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Nastavno na navedene probleme koje uzrokuje trajanje spomenutog rata, odgovoriti će se i na pitanje je li Hrvatska samodostatna poljoprivrednim proizvodima.

1.2. Izvori i metode prikupljanja

Prilikom prikupljanja i obrade informacija korišteni su sekundarni izvori podataka poput članaka, knjiga i službenih web stranica koji se izravno bave navedenom temom: utjecaj rata u Ukrajini na izvoz žitarica te prijetnja za opskrbu hranom. Korištene metode prikupljanja su: metoda analize i sinteze, metoda deskripcije, metoda komparacije te statistička metoda u dijelu izučavanja kretanja inputa potrebnih za obnašanje poljoprivredne djelatnosti.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od uvodnog dijela, zatim poglavlja u kojem se pojmovno određuje poduzetništvo i obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, treće poglavlje obrađuje utjecaj rata u Ukrajini na

poljoprivredno gospodarstvo, u četvrtom se poglavlju analizira kretanje cijena izdvojenih ratarskih i stočarskih kultura kroz razdoblje od pet godina, peto poglavlje zaokružuje rad na način da se ističu predviđanja daljnjeg razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava te posljedice za opskrbu i proizvodnju i sam opstanak istih. Na kraju samog rada obrađen je zaključak te je priložen popis literature, ilustracija, slika, grafikona i životopis studentice.

2. Pojmovno određenje poduzetništva i obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Povijesni podatci stariji od 4000 godina sadrže u sebi pojam modernog poduzetništva, stoga se daje zaključiti kako postoje razne definicije od strane raznih autora. Prema Kuratku (1998), poduzetništvo je proces inovacije i pokretanja novih poduzetničkih pothvata utemeljen na individualnim i organizacijskim sposobnostima pojedinca, a potpomognut državom, obrazovnim sustavom i ostalim pratećim institucijama.

U nastavku su raspisane definicije poduzetništva i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava od strane istaknutih autora na području ekonomije te zakona RH.

2.1. Pojmovno određenje poduzetništva

Prema Nelsonu i Tayloru (1995), poduzetništvo je pokretački čimbenik tranzicije bivših socijalističkih zemalja u tržišnu ekonomiju te fleksibilnost i poduzetnička inicijativa privatnih malih i srednjih poduzeća koji će doprinijeti zemljama srednje i istočne Europe u brzem povećanju konkurentnosti i držanju koraka s razvijenim zemljama.

Kolaković (2006) poduzetništvo definira kao sposobnost da se na osnovi kreativne čovjekove ekonomske djelatnosti i ograničenih proizvodnih čimbenika formira određena efikasna gospodarska djelatnost, a Škrtić i Mikić (2011) kao proces potaknut inicijativom koja nudi inovativnost i nikad se ne miri se s postojećim stanjem, a iz toga se stvaraju nove ideje i rađaju promjene.

Postoje još brojne druge definicije poduzetništva a njihov sažetak naveden je u sljedećoj tablici:

Tablica 1 Definicije poduzetništva od strane više istaknutih autora kroz povijest

Izvor	Definicija
Knight (1921.)	Profit ostvaren za podmirenje nesigurnosti i rizika
Schumpeter (1934.)	Izrada novih proizvoda, usluga, proizvodnih metoda novih sirovina, novih oblika organizacije
Hoselitz (1952.)	Podnošenje nesigurnosti... koordiniranje produktivnih izvora... uvođenje inovacija i kapitalnog dobitka
Cole (1959.)	Svrshodna aktivnost na započinjanju i razvoju poslovanja okrenutog prema profitu
McClelland (1961.)	Umjereno preuzimanje rizika
Casson (1982.)	Odluke i sudovi o upravljanju oskudnim resursima
Gartner (1985.)	Kreiranje novih organizacija
Stevenson, Roberts (1989.)	Traganje za mogućnostima bez obzira na trenutno raspoložive resurse

Izvor: <https://cdn2.slideserve.com/4340033/koncepcije-i-uvjeti-razvitka-poduzetni-tva-n.jpg>
(preuzeto 16.07.2024)

Može se donijeti zaključak kako su zajedničke karakteristike svih definicija poduzetništva upravo: kreativnost, inovacija, preuzimanje rizika, iskorištavanje prilika, znatiželja, upornost i svakako osnivanje ekonomske organizacije te gomilanje resursa potrebnih za obnašanje gospodarske aktivnosti.

U ovom radu pobliže ćemo se baviti obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima koja se mogu svrstati u tradicionalno poduzetništvo – jednu od tri osnovne vrste suvremenog poduzetništva 21. stoljeća, uz korporativno poduzetništvo i društveno poduzetništvo.

Najstariji oblik tradicionalnog poduzetništva predstavlja obiteljsko poduzetništvo. Ono karakterizira preklapanje i interakciju triju podsustava - posla, obitelji i vlasništva. Shodno tradicionalnom poduzetništvu, u sljedećem je poglavlju pojmovno određeno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo.

2.2. Pojmovno određenje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i značaj istih

Pojam obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva je definiran na sljedeći način: „OPG je organizacijski oblik gospodarskog subjekta/poljoprivrednika/fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu,

znanju i vještinama članova obitelji“ (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, Narodne novine, 2023).

Zakonom je definirano kako se status obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva (ukoliko je riječ o fizičkoj osobi) stječe upisom u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ukoliko ima ekonomsku veličinu gospodarstva veću od 3.000 eura i ako je obveznik poreza na dobit na osnovu obavljanja gospodarske djelatnosti poljoprivrede.

Prilikom definiranja proizvodne orijentacije, odluke o primjeni tehnika i tehnologija kao i sama organizacija gospodarskog subjekta, potrebno je prvotno definirati veličinu tog gospodarstva. Ona ustraju biti dovoljno velika kako bi učinkovito izvršavala određene zadatke koje imaju kao gospodarski subjekti. Naime, pokazalo se da veliki OPG-ovi imaju veći broj zaposlenika i bolju opremu za obavljanje aktivnosti unutar gospodarstva te stoga ostvaruju veću dobit (Petrač i Zmaić, 2004).

Prema Vidasu (2022) postoje tri konstitutivne komponente obiteljskog gospodarstva, a to su:

- domaćinstvo
- posjed
- gospodarstvo

Domaćinstvo se definira kao zajednica osoba koje žive u zajedničkom objektu i troše prihode za podmirenje osnovnih životnih potreba. Posjed ili imovina odnosi se na zemljište i sredstva za proizvodnju u vlasništvu zajednice, a gospodarstvo se kao proizvodna jedinica sastoji od posjeda i radne snage kućanstva koja sudjeluje u proizvodnji.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva danas pokrivaju otprilike 70% poljoprivrednog zemljišta na području Europske unije. Obiteljska gospodarstva se percipiraju kao manja poduzeća zbog toga što prekrivaju i koriste veliku površinu za obavljanje svojih djelatnosti.

Takvi oblici znatno variraju što se tiče poslovnih aktivnosti, materijalnih resursa, konkurentnosti, udjela radne snage i stupnja integriranosti u tržište. Stoga se može zaključiti da obiteljska poljoprivredna gospodarstva znatno doprinose razvoju gospodarstva država u kojima se nalaze i u čitavoj Europskoj uniji te sudjeluju u promicanju poduzetništva u cijelom svijetu (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013). OPG-ovi su često otporniji od korporativnih poljoprivrednih gospodarstava zbog toga što svoje tradicionalne aktivnosti prilagođavaju

vanjskim uvjetima poput sudjelovanja u kratkim prehrambenim lancima, diversifikacije na poljoprivrednom gospodarstvu i usmjerenosti na proizvodnju hrane visoke kvalitete (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2013.).

2.3. Povijesni razvoj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u Republici Hrvatskoj

Prema Župančiću (2005) je u Hrvatskoj dugo egzistirao tradicionalni oblik seljačkih gospodarstava no u posljednjih pedesetak godina ono se pod utjecajem različitih činilaca postupno mijenja u moderno poljoprivredno gospodarstvo koje je sposobno za tržišno natjecanje.

Veće i tehnološki dobro opremljeno gospodarstvo jedna je od pretpostavki moderne poljoprivrede. Modernizacija se događa u 20om stoljeću kada se pretežno svodila na procese mehanizacije i uvođenje krupnih strojeva i agregata u sve faze proizvodnje i transporta te sve veću primjenu mineralnih gnojiva i zaštitnih sredstava. Također, posljednjih se godina intenzivno radi na pronalascima i uvođenju različitih bioloških i genetskih inovacija u sve faze reprodukcijskog ciklusa. Rezultat je niz poboljšanja u osobinama biljnih sorti, porast iskoristivog sadržaja, stvaranje otpornijih biljnih sorti koje efikasnije koriste energiju sunca te tako smanjuju potrebe za umjetnim gnojivima.

Proces ukidanja feudalizma sredinom 19. stoljeća utječe na stvaranje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na hrvatskom teritoriju. Nedugo nakon dolazi do raspadanja kućnih zadruga i individualizacije seljaštva. Prethodnica seljačkim posjedima bile su starije kolektivne ustanove, takozvane kućne zadruge koja je u vrijeme tradicionalnog sela bila izrazito prisutna na hrvatskim prostorima. Kućna zadruga održala se do 20. stoljeća, kada je započelo razdoblje kapitalističke individualizacije koja se u Hrvatskoj pojavljuje kasnije nego u ostatku Europe. To će reći da je seljačko gospodarstvo kao slobodan pravni i gospodarski subjekt staro oko 200 godina.

U isto se vrijeme počinje oblikovati i farmerski odnosno poduzetnički tip gospodarstva. Razlika između seljačkog i farmerskog tipa gospodarstva je da je prvi imao za cilj osigurati opstanak obitelji opskrbljujući domaćinstvo čime se svrstava u socijalnu pa tek onda u ekonomsku kategoriju, dok se farmerski tip gospodarstva okreće ka ostvarivanju dohotka uz najveći mogući dobitak čime se svrstava u ekonomsku kategoriju. Potom dolazi do socio-ekonomskog modela

nazvanog mješovito domaćinstvo koje postaje najpopularniji model života na selu. Obilježava ga kućanstvo čiji se članovi počinju zapošljavati te se gospodarstvo oslobađa viškova radne snage a tržište poljoprivrednih proizvoda počinje se širiti. Prema Defillippisu (2005.) godina 1967. uzima se za početak masovne mehanizacije kada je ukinuta zabrana kupnje traktora ili drugih mehaničkih sredstava rada.

Prvu polovicu 20. stoljeća obilježava dakle rast broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava kada je došlo do povećanja od 64,6%, odnosno za 263.000 gospodarstava. U drugoj se polovici zbog brojnih političkih, gospodarskih i društvenih promjena taj broj smanjio za 177.000 (Defilippis, 2005).

Tablica 2. prikazuje promjene broja obiteljskih gospodarstava u razdoblju od 1960. do 1991. s obzirom na njihovu površinu. Evidentno je kako se dogodio porast manjih gospodarstava (do jednog hektara površine) a smanjen je broj većih gospodarstava.

Tablica 2 Kretanje broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske obzirom na njihovu površinu od 1960. do 1991. godine

	Gospodarstva < ili = 1 ha	Gospodarstva > 1 ha	Sva gospodarstva
Broj gospodarstava	+ 59.000	-179.000	-120.000
Površina koje zapremaju (ha)	+ 40.000	-521.000	-481.000

Izvor: Defillippis (2005)

Prema posljednjem provedenom Popisu poljoprivrede na teritoriju Republike Hrvatske, zemlja raspolaže sa 139.493 upisanih OPG-ova. U tablici 2. prikazana je promjena broja gospodarstava od 1991. do 2020. godine te je evidentiran znatno manji broj gospodarstava (čak 74%). Brojke u tablici 2. su zaokružene.

Tablica 3 Promjena broja obiteljskih gospodarstava Hrvatske u razdoblju od 1991. do 2020. godine

	1991.	2020.
Broj obiteljskih gospodarstava	534.000	139.000
Razlika	-395.000 / 73,97%	

Izvor: Izrada autorice prema Popisu poljoprivrede, 2020., <https://shorturl.at/rv071> (pristupljeno 16.07.2024.)

Godine 2023. zabilježeno je sveukupno 1.160.287 hektara poljoprivrednog zemljišta korištenog od strane 151.943 poljoprivrednih gospodarstava. Više od 60% poljoprivrednih gospodarstava (PG) koristi poljoprivredna zemljišta površine do tri hektra (ARKOD).

Prema tipu vlasništva i katastarskoj kulturi, poljoprivredna gospodarstva najviše koriste oranicu za poslovne aktivnosti, potom livade, krške pašnjake, voćnjake a onda i ostale vrste poljoprivrednih zemljišta.

Tablica 4 Poljoprivredno zemljište prema tipu vlasništva i katastarskoj kulturi prema Upisniku poljoprivrednika, stanje na dan 31. prosinca 2023.

Vrsta poljoprivrednog zemljišta	Površina (ha)
ORANICA	855445
STAKLENICI NA ORANICI	660
LIVADA	101373
PAŠNJAK	25812
KRŠKI PAŠNJAK	94456
VINOGRADI	17281
ISKRČENI VINOGRADI	535
MASLINIK	17381
VOĆNJAK	39859
KULTURE KRATKE OPHODNJE	29
RASADNIK	357
MATIČNJAK LOZNIH PODLOGA I PLEMKI	18
MJEŠOVITI VIŠEGODIŠNJI NASADI	2205
OSTALE VRSTE UPORABE ZEMLJIŠTA	891
PRIVREMENO NEODRŽAVANA PARCELA	3986
UKUPNO	1160287

Izvor: <https://www.apprrr.hr/arkod/> (pristupljeno 24.07.)

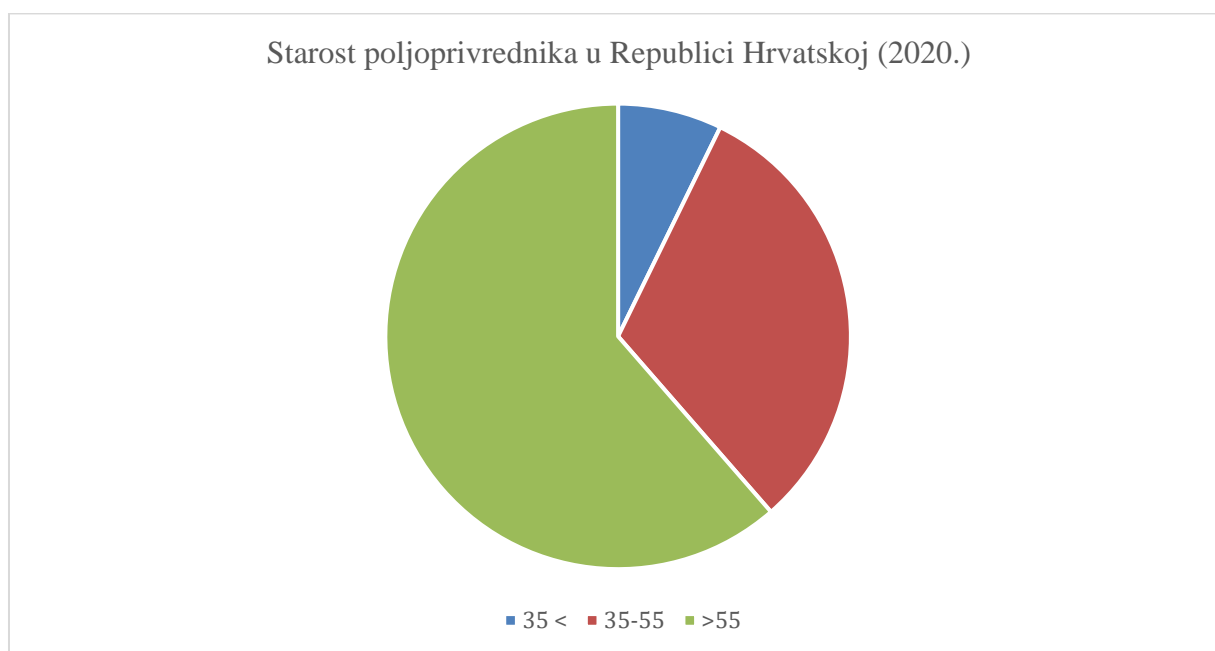
Godine 2020. zabilježena je sljedeća dobna struktura poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj: poljoprivrednici mlađi od 35 godina u postotku od 7,2%, poljoprivrednici između 35 i 55 godina starosti u postotku od 31,2% te poljoprivrednici iznad 55 godina starosti u postotku od 61,1%.

Tablica 5 Dobna struktura poljoprivrednika 2020. godine

Starost (godine)	Postotak (%)
35 <	7,2
35-55	31,2
>55	61,1

Izvor: DZS <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/poljoprivreda/> (pristupljeno 24.07.2024.)

Graf 1 Starost poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj 2020.

Izvor: samostalna izrada autorice

Što se tiče organizacijskog oblika u 2022. godini najviše je zabilježeno obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i to od čak 77%. U odnosu na prošlu godinu, broj OPG-ova se umanjio za 6%. Važno je naglasiti kako se od 2019. godine SOPG promatra kao odvojena kategorija a odnosi se na SOPG-e kod kojih je proveden postupak usklađivanja sukladno članku 52. Zakona o OPG-u.

Tablica 6 Organizacijski oblici poljoprivrednih gospodarstava 2022. godine

Organizacijski oblik:	Broj poljoprivrednika		Udio u ukupnom broju poljoprivrednika, %	
	na dan 31.12.2021.	na dan 31.12.2022.	na dan 31.12.2021.	na dan 31.12.2022.
OPG*	141.248	128.290	82,9	77,1
SOPG	22.906	31.696	13,4	19,0
OPG + SOPG ukupno	164.154	159.986	96,3	96,1
Obrt	2.418	2.466	1,4	1,5
Zadruga	359	357	0,2	0,2
Trgovačko društvo	3.286	3.400	1,9	2,0
Druga pravna osoba	219	221	0,1	0,1
Ukupno	170.436	166.430	100,0	100,0

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2022. godini <https://shorturl.at/53o69>
(pristupljeno 24.07.2024.)

U sljedećem poglavlju obrađeni su uvjeti za pokretanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u Republici Hrvatskoj.

2.4. Pokretanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u RH

Prema Zakonu o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (članak 5.): „OPG je organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji“.

Ono je strateški važan organizacijski oblik poljoprivrednog gospodarstva u Republici Hrvatskoj te je kao takav namijenjen samo fizičkim osobama, a fizička osoba ima mogućnost odabira obavljanja gospodarske djelatnosti poljoprivrede kao glavne ili kao sporedne, odnosno odabrati zanimanje poljoprivrednik kao glavno ili dodatno zanimanje.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo može obavljati sljedeće djelatnosti (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/18, 32/19, 18/23 (2023)). :

- Djelatnost poljoprivrede – kao osnovna djelatnost obuhvaća ratarstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti u skladu sa skupinama 01.1,01.2, 01.3,01.4, 01.5 i 01.6 Nacionalne klasifikacije djelatnosti (NKD-a)
- Pomoćne djelatnosti u poljoprivredi – ovdje se ubraja obrada i održavanje zemljišta, uzgoj, žetva i/ili berba bilja, držanje i/ili uzgoj stoke, a pored toga obuhvaćaju i prateće

uslužne djelatnosti uključujući pripremu, pakiranje, transport, skladištenje i/ili promet tih proizvoda, te usluživanje i iznajmljivanje

- Dopunske djelatnosti na OPG-u – odnose se na proizvodnju poljoprivrednih prehrambenih i neprehrambenih proizvoda te predmeta opće uporabe na OPG-u, pružanje ugostiteljskih, turističkih i ostalih usluga, sadržaja i aktivnosti

Koraci koje je potrebno poduzeti za otvaranje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva kao gospodarske djelatnosti su:

1. Otvoriti žiro račun za fizičku ili pravnu osobu, odnosno nositelja OPG-a
2. Nositelj treba podnijeti Zahtjev za upis u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava u uredu Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR)
3. Prijava poreznoj upravi - prijava u registar poreznih obveznika odnosno obveznika poreza na dohodak (ako je primjenjivo)
4. Izrada pečata u trenutku upisa u Registar poreznih obveznika
5. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje s ciljem registracije početka osiguranja obveznika
6. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje s ciljem registracije početka osiguranja obveznika
7. APPRRR izdaje Rješenje o upisu u Upisnik Poljoprivrednih gospodarstava (PG-a) te dodjeljuje jedinstveni matični identifikacijski broj - MIBPG dok nositelj i članovi dobivaju iskaznicu OPG-a koja vrijedi uz osobnu iskaznicu

U nastavku su definirana potencijalna ograničenja OPG-a uvjetovanih zakonskim okvirima Republike Hrvatske odnosno politike gospodarstva.

2.5. Politike i ograničenja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva uvjetovanih zakonskim okvirima RH

Za osnivanje obiteljsko poljoprivrednog gospodarstva potrebno je ispunjavati određene kriterije. Prema Zakonu o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/18, 32/19, 18/23 (2023)., neki od osnovnih kriterija izdvojenih za potrebe rada su sljedeći:

- Prebivalište - fizičke osobe koje žele osnovati OPG moraju imati prebivalište na teritoriju Republike Hrvatske. Također, fizičke osobe iz drugih država članica EU ili potpisnica Sporazuma o europskom gospodarskom prostoru te Švicarske Konfederacije mogu osnovati OPG ako imaju pravo korištenja proizvodnih resursa u RH i zakonito odobren boravak u RH
- Ekonomska veličina - gospodarstvo mora imati ekonomsku veličinu veću od iznosa od 3000 eura ili biti obveznik poreza na dohodak ili poreza na dobit prema propisima iz područja oporezivanja
- Upis u Upisnik - potrebno je upisati se u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji vodi nadležno tijelo sukladno Zakonu
- Proizvodni resursi – potrebno je osigurati sve potrebne proizvodne resurse za ratarstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti te dopunske djelatnosti koje se žele registrirati kao dio svog poslovanja

Proizvodnim resursom smatra se: zemljište, nasadi, stoka, zgrade i pomoćne zgrade za stoku te sve ostalo potrebno za obavljanje pojedine gospodarske djelatnosti uključujući i rad, stručno znanje i vještine. Proizvodni resursi kojima se obavlja pojedina gospodarska djelatnost ne moraju nužno biti u vlasništvu već je moguć i posjed, zakup, koncesija vlasnika i ostalih članova.

U zakonskim okvirima djelovanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Republike Hrvatske, također su važne i sljedeće informacije:

- Trajanje Djelatnosti - gospodarska djelatnost poljoprivrede treba biti trajna unutar jedne kalendarske godine neovisno o budućem trajanju sezonskog karaktera posla
- Organizacijski oblik odnosno status OPG-a ne može se stjecati radi sezonskog rada samo pojedinih aktivnosti
- Rad na OPG-u - nositelji mogu raditi samostalno ili zapošljavati radnike
- Članovi mogu ostvarivati prava iz radnog odnosa ako ta prava ne ostvaruju po drugoj osnovi.
- Zajednički OPG – moguće je da više fizičkih osoba koje su međusobno povezane ali žive zasebno osnuju zajednički OPG uz pisani ugovor

Sve ove informacije ključne prilikom pokretanja aktivnosti te je od velikog značaja proučiti svu potrebnu dokumentaciju, uvjete i pravila te zakonske okvire pod kojim je omogućeno djelovanje ove gospodarske aktivnosti. Važno je napomenuti kako su u ovom dijelu rada izdvojene samo pojedini uvjeti te se svakako preporučuje iščitati Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu kako bi svi uvjeti za osnivanje ovog organizacijskog oblika bili zadovoljeni.

Nakon pojmovnog određenja poduzetništva, OPG-a, povijesnog razvoja OPG-a u RH te istaknutih nekolicine potrebnih uvjeta za osnivanje ovog gospodarskog subjekta, slijedi poglavlje u kojem je obrađeno gospodarsko značenje Ukrajine u svjetskoj poljoprivredi te što za hrvatsko poljoprivredno gospodarstvo znači već sada dvogodišnji rat koji se vodi na teritoriju Ukrajine.

3. Utjecaj rata u Ukrajini na poljoprivredno gospodarstvo

Sada već dvogodišnji rat u Ukrajini utjecao je na destabilizaciju poljoprivrednog gospodarstva u cijelome svijetu. Smještena na raskrižju Europe i Azije, Ukrajina je ključna poveznica Rusije i Europske unije. Zahvaljujući svom zemljopisnom položaju ona je od strateške važnosti u smislu prometnih pravaca, energetske koridora i pristupa Crnom moru. Ona dakle ima ključnu ulogu u tranzitu prirodnog plina i nafte iz Rusije u Europu obzirom da se na njenim prostorima nalazi velika mreža plinovoda čime je osobito važna u prostoru europske energetske sigurnosti.

Osim što je radi svog geostrateškog položaja od velike važnosti poljoprivrednom sektoru za opskrbu plinom i električnom energijom, Ukrajina se smatra i predvodnica u izvozu žitarica radi značajnog poljoprivrednog potencijala i plodne zemlje, povoljne klime i ekstenzivne proizvodnje usjeva.

U sljedećem poglavlju detaljnije je razrađeno gospodarsko značenje Ukrajine u svjetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima.

3.1. Gospodarsko značenje Ukrajine u svjetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima

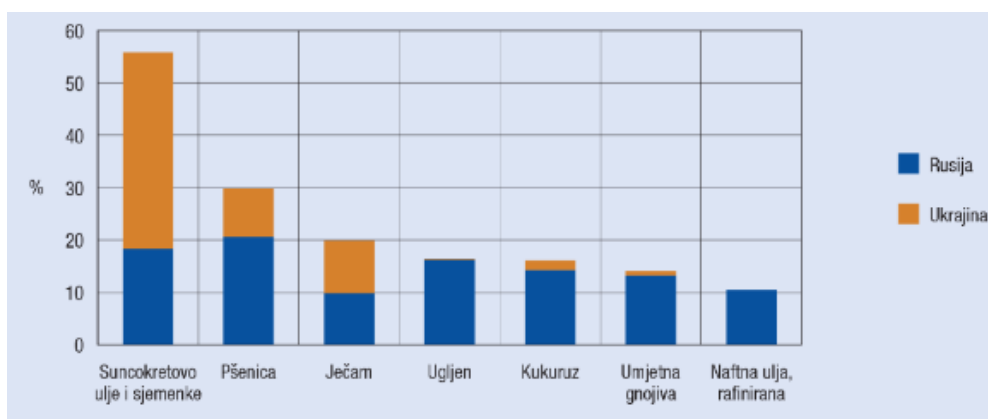
Što se tiče gospodarskog značenja u svjetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima, Ukrajina je veliki proizvođač i izvoznik povrća, uljarica i žitarica, radi čega se zna često nazivati i žitnicom Europe. Izvoz koji osigurava doprinosi globalnoj sigurnosti hrane i gospodarskom rastu. Ukrajinski poljoprivredni sektor privlači strane investicije i obnaša važnu ulogu u ruralnom razvoju i zapošljavanju zemlje.

Tržišta u Europi, Aziji, Africi te Bliskog istoka opskrbljuju se Ukrajinskim izvozom radi čega se ona natječe na globalnoj razini kao pouzdan dobavljač poljoprivrednih proizvoda. Rat koji je u jeku remeti lanac opskrbe hranom jer su obje zemlje, i Ukrajina i Rusija, važan proizvođač poljoprivrednih proizvoda na globalnoj razini. Osobito zemljama koje ovise o suncokretovom ulju, kukuruzu i pšenici. Europska unija i njeni saveznici te SAD uvele su sankcije i zabranu

trgovine ruskom i bjeloruskom (Bjelorusija je saveznica Rusiji u ratu koji vodi) poljoprivrednom robom preko svojih područja te se umanjila ponuda raznih prehrambenih proizvoda poput pšenice i ulja za kuhanje. Shodno sankcijama i manjku ponude, dolazi do rasta cijene hrane i goriva (ranije je navedeno kako je Rusija bila primarni opskrbljivač plinom u Europi). Kombinirani utjecaj sukoba i sankcija doveo je do povećanja cijena energenata za čak 3 do 4 puta.

Sljedeći graf prikazuje udio Rusije i Ukrajine u svjetskoj opskrbi izabranih sirovina u 2020. godini (prije početka Rusko-Ukrajinskog rata).

Graf 2 Svjetska opskrba odabranim sirovinama u 2020. godini iz Rusije i Ukrajine

Izvor: HNB <https://shorturl.at/KcKF9> (pristupljeno 21.07.2024)

Najizloženije su zemlje koje uvelike ovise o izvozu poljoprivrednih proizvoda iz Ukrajine i Rusije za svoju industriju hrane i stočne hrane, kao i one koje ovise o dušičnim gnojivima iz Rusije i Bjelorusije za poljoprivrednu proizvodnju. Ukrajina je ključan proizvođač i izvoznik osnovnih namirnica kao što su pšenica i kukuruz.

Izvoz pšenice iz Ukrajine u razdoblju od 2016. do 2021. godine uvezio se u zemlje Afrike i Azije (čak 90%), zbog čega je rusko-ukrajinski rat uvelike utjecao na sigurnost opskrbe hranom za neke od regija s najnepovoljnijim položajem na svijetu. Rusija je blokirala ukrajinske luke na obalama Crnog mora čime je dovela u pitanje propadanja oko 20 milijuna tona žitarica (europa.eu).

I prije samog rata postojale su neizvjesnosti na tržištu nafte, no sada je ovo ratom dodatno pojačano radi utjecaja ne samo na tržište nafte već i na druga energetska tržišta, osobito plina,

što je i spomenuto u prethodnom poglavlju. Budući da je Rusija treći najveći izvoznik sirove nafte, evidentno je kako ova zemlja ima značajan utjecaj na svjetskom tržištu nafte. Ova zemlja ostavila je veliki izvozni otisak u svijetu držeći oko 12% globalne sirovine naftom – u Rusiji se proizvodilo oko 5 milijuna barela sirove nafte dnevno. Veći dio koji proizvede, Rusija je izvozila u Europu (otprilike 60% ruskog izvoza nafte ide u Organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj u Europi) a preostalih 20% u Kinu.

Već početkom rata, EU uvodi sankcije Rusiji radi napada na Ukrajinu. Donesene mjere utjecale su na cijenu nafte a potom i na ostale proizvode i industrije. Velik broj autora naglašava posebno negativan utjecaj na svjetski lanac opskrbe hranom, podijelivši ih na šest ključnih:

1. utjecaj na proizvodnju, preradu i skladištenje hrane
2. utjecaj na transport hrane i logistiku
3. utjecaj na tržište/maloprodaju hrane
4. utjecaj na potrošače
5. utjecaj na usluge ovisne o hrani
6. utjecaj na kvalitetu hrane

U sljedećem poglavlju obrađeno je pitanje opskrbe poljoprivrednim proizvodima i uloga države u kriznim situacijama poput ove.

3.2. Pitanje opskrbe poljoprivrednim proizvodima i uloga države u kriznoj situaciji

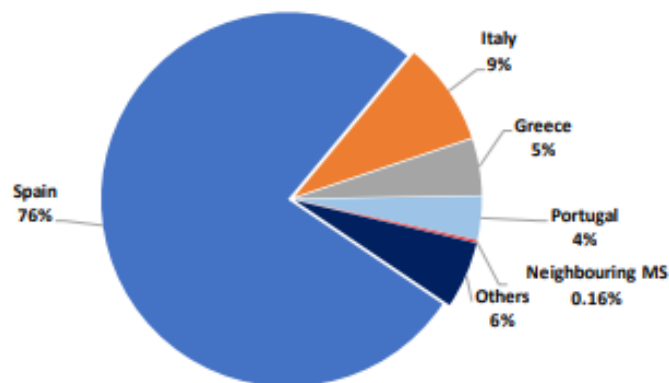
Europska unija se tijekom svoje povijesti suočavala s brojnim krizama i postupno je provodila političke i institucionalne promjene kako bi poboljšala svoju sposobnost suočavanja s budućim izvanrednim situacijama.

Kao što je pokazala pandemija COVID-19, krize postaju sve složenije i ne staju na granicama. EU i njegove države članice već su uspostavile prekograničnu suradnju i mehanizme solidarnosti za učinkovito upravljanje krizama i zaštitu ljudi. Europska unija osigurala je Ukrajini velike mjere pomoći masovnim uvozom njenih žitarica i uljarica, ukidajući carinu te osiguravajući protok lukom solidarnosti i crnomorskim pravcem. Isto tako, od 01. srpnja ove godine, uvela je vrlo visoke carine na robu iz Rusije i Bjelorusije kao novu mjeru solidarnosti prema Ukrajini. Osim ovoga, EU je trenutno u pregovorima s Azerbajdžanom u vezi uvoza

plina kroz ukrajinski plinovod obzirom da krajem ove godine ističe petogodišnji sporazum s ruskom državnom energetsom tvrtkom Gazprom o ukrajinskoj tranzitnoj ruti za plin i radi narušenih diplomatskih odnosa s Rusijom. Ovime bi se sačuvao ovaj vrijedni tisuću kilometarski plinovod kojim se najviše opskrbljuju zemlje poput Austrije, Slovačke, Mađarske i Italije.

No, neke od mjera koje je donijela Europska unija njeni građani nisu prihvatili. Primjerice masovni uvoz ukrajinskih žitarica izazvao je pobunu poljoprivrednika diljem EU obzirom da se negativno odrazio na poljoprivredu unutar granica. Naime, radi povoljnijih cijena uvezene pšenice iz Ukrajine, zemljama EU nije isplativo otkupljivati žitarice domaćih gospodarstvenika već se okreću ka isplativijem uvozu iz Ukrajine. Za Republiku Hrvatsku počinjena je indirektna šteta na način da se Italija, njeno najveće tržište za pšenicom i kukuruzom, u posljednjih 12 mjeseci orijentirala ka jeftinijem ukrajinskom kukuruzu i pšenici zbog čega su hrvatski proizvođači ostali bez dijela tog tržišta.

Graf 3 Uvoz pšenice iz Ukrajine u EU

Izvor: EU cereals market, <https://circabc.europa.eu/sd/a/92653d37-7fff-40c1-8d5e-b6bb3625c04a/EU%20cereals%20market.pdf> (pristupljeno 26.07.2024.)

Ova situacija natjerala je Hrvatsku da se orijentira ka tržištima poput Bosne i Hercegovine i arapskih zemalja gdje ne uspijeva nadoknaditi gubitak talijanskog tržišta. Sve ovo uzrokovalo je više cijene, iako su poljoprivrednici izjavili kako su hrvatska pšenica i kukuruz 10 do 20 eura po toni jeftiniji nego što bi trebali biti promatrajući trenutne burzovne parametre. Obzirom da je prinos žitarica u Hrvatskoj oko dva milijuna tona pšenice i kukuruza (DZS), direktna šteta iznosi od 20 do 40 milijuna eura.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u prvih 10 mjeseci prošle godine iz Ukrajine smo uvezli robe i proizvoda u vrijednosti od 88,7 milijuna eura, a u istom razdoblju 2022. godine saldo je bio 65,5 milijuna eura. Drugim riječima, ukrajinska ratna ekonomija u samo godinu dana povećala je izvoz u Hrvatsku za gotovo 23 milijuna eura ili čak 36% što je prikazano u sljedećoj tablici:

Tablica 7 Prikaz ukupnog uvoza i izvoza Hrvatske iz ostalih europskih zemalja za godine 2022. i 2023.

	Izvoz			Uvoz		
	I. – XI. 2022.	I. – XI. 2023.	indeksi I. – XI. 2023. I. – XI. 2022.	I. – XI. 2022.	I. – XI. 2023.	indeksi I. – XI. 2023. I. – XI. 2022.
Ostale europske zemlje	818 958	810 748	99	1 233 969	879 293	71,3
Bjelorusija	11 754	8 204	69,8	2 728	739	27,1
Rusija	169 320	209 202	123,6	463 823	56 194	12,1
Turska	317 746	284 267	89,5	591 205	618 142	104,6
Ujedinjena Kraljevina	203 044	226 744	111,7	106 708	114 508	107,3
Ukrajina	70 298	80 332	114,3	65 453	88 724	135,6
Ostale zemlje	46 796	1 999	4,3	4 052	987	24,4

Tablica 3.: DZS (izvor: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58307>, pristupljeno 21.07.2024.)

U sljedećoj je tablici prikazan izvoz i uvoz prema standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji (SMTK). Osim evidentno manjeg izvoza proizvoda i transakcija te mineralnih goriva i maziva, Hrvatska bilježi umanjen izvoz i u sektoru životinjskih i biljnih ulja i masti i to za čak 40% što je prikazano u sljedećoj tablici:

Tablica 8 Prikaz uvoza i izvoza Hrvatske po robama za godine 2022. i 2023.

	Izvoz			Uvoz		
	I. – XI. 2022.	I. – XI. 2023.	indeksi I. – XI. 2023. I. – XI. 2022.	I. – XI. 2022.	I. – XI. 2023.	indeksi I. – XI. 2023. I. – XI. 2022.
				3 553	4 248	
Hrana i žive životinje	2 457 247	2 600 687	105,8	548	432	119,6
Pića i duhan	372 349	479 868	128,9	532 213	597 693	112,3
Sirove materije, osim goriva	1 674 779	1 358 101	81,1	745 077	644 094	86,4
				9 825	5 925	
Mineralna goriva i maziva	4 298 278	2 472 669	57,5	060	324	60,3
Životinjska i biljna ulja i masti	148 369	88 531	59,7	215 943	170 034	78,7
				4 752	4 744	
Kemijski proizvodi	2 358 493	2 457 735	104,2	281	442	99,8
Proizvodi svrstani prema materijalu	3 599 796	3 521 603	97,8	6 080	5 787	95,2
				8 212	9 560	
Strojevi i prijevozna sredstva	4 355 516	5 205 386	119,5	594	307	116,4
				4 264	4 687	
Razni gotovi proizvodi	2 693 059	2 787 153	103,5	888	419	109,9
Proizvodi i transakcije, d. n.	128 669	60 955	47,4	243 801	144 638	59,3

Izvor: DZS, <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58307> (pristupljeno 21.07.2024)

Vijeće Europske unije navodi kako poljoprivrednici u EU primaju dodatnu potporu u svrhu osiguravanja kontinuiteta poljoprivredne proizvodnje odnosno suočavanja s višim troškovima proizvodnje. Potpora je osigurana u obliku predujmova, mogućnost obrade zemljišta ostavljenih na ugaru¹ za poljoprivredu te je osigurano 500 milijuna eura za najugroženije poljoprivrednike. Također preporučaju da se na nacionalnoj razini pomogne građanima pri suočavanju s većim cijenama hrane i to snižavanjem stope PDV-a, poticanje trgovaca na malo da spriječe rast cijena te korištenje namjenskih sredstava EU-a u pomoći najpotrebitijima.

Financijska sredstva EU-a za humanitarnu pomoć 2022. povećala su se za 32 % u odnosu na prethodnu godinu te su dosegnula 770 milijuna eura. Ta su se sredstva upotrijebila kako bi se najugroženijim skupinama osigurao pristup hrani te kako bi se putem novčane pomoći i drugih sredstava pružila potpora lokalnoj proizvodnji hrane. EU i njegove države članice usto su glavni donatori Svjetskog programa za hranu.

¹ To su sve oranice i vrtovi, uključeni u plodored, obrađeni ili neobrađeni, i koji tijekom vegetacijske godine nisu namijenjeni za proizvodnju usjeva. Temeljno svojstvo ugara jest da se ono ostavlja u mirovanju kako bi se oporavilo, obično cijelu vegetacijsku godinu. Ugari mogu biti: 1. zemljište bez ikakvih usjeva 2. zemljište sa samoniklim biljem, koje se može koristiti za krmu ili se zaore 3. zemljište koje je zasijano isključivo za proizvodnju bilja namijenjenoga zelenoj gnojidbi (zeleni ugari). Izvor: https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Popis%20poljoprivrede%202020/Upute%20za%20poslovne%20ubjekte_popis%20poljoprivrede%202020.pdf (pristupljeno 22.07.2024)

Nadalje, vijeće Europske unije dalje se poziva i na Zajedničku poljoprivrednu politiku o kojoj će biti riječ u nastavku.

3.3. Zajednička poljoprivredna politika

Zajednička poljoprivredna politika predstavlja partnerstvo između poljoprivrede i društva kojim se osigurava stabilna opskrba hranom po pristupačnim cijenama, poljoprivrednicima osigurava prihod i održava dinamičnost ruralnih područja.

ZPP-om se podupire poljoprivrednike kako bi se osigurao kontinuitet proizvodnje. EU je u ožujku 2022. pružio potporu u iznosu od 500 milijuna eura poljoprivrednicima koji su najviše pogođeni većim ulaznim troškovima uzrokovanim energetsom krizom.

Osim navedenog, poljoprivrednicima je omogućeno korištenje:

- predujmova za prevladavanje izazova povezanih s novčanim tokovima
- privremenih odstupanja od nekih uvjeta koji proizlaze iz ZPP-a, na primjer u vezi sa zemljištem ostavljenim na ugaru
- okvira za krizne situacije kako bi primili dodatnu potporu.

Kako bi se riješio problem viših cijena hrane, države članice EU-a poduzele su i nacionalne mjere, uključujući:

- snižavanje stope PDV-a
- poticanje trgovaca na malo da spriječe rast cijena
- iskorištavanje namjenskih sredstava EU-a kako bi pomogle najpotrebitijima.

Zajednička poljoprivredna politika EU-a (ZPP) uspostavljena je 1962. kao partnerstvo između poljoprivrede i društva te između Europe i njezinih poljoprivrednika. Njezini su ciljevi:

- potpora poljoprivrednicima i poboljšanje poljoprivredne produktivnosti, čime se osigurava stabilna opskrba povoljnom hranom
- zaštita prava poljoprivrednika iz Europske unije na odgovarajuću zaradu
- doprinos borbi protiv klimatskih promjena i održivom upravljanju prirodnim resursima
- očuvanje ruralnih područja i krajolika diljem EU-a
- održavanje dinamičnosti ruralnoga gospodarstva promicanjem zapošljavanja u poljoprivredi, poljoprivredno-prehrambenim industrijama i povezanim sektorima

ZPP je zajednička politika svih država članica Europske unije. kojom se upravlja na europskoj razini, a financira se sredstvima iz proračuna EU-a.

U proljeće 2023. Europska komisija pogođenim je državama članicama pružila financijsku potporu kako bi se suočile s poremećajima na lokalnom tržištu povezanim s uvozom poljoprivrednih proizvoda iz Ukrajine. Potpora je odgovor na zahtjev nekih zemalja i preuzeta je iz krizne pričuve ZPP-a.

S druge strane, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) objavila je 06. lipnja 2024. godine drugi Natječaj za provedbu intervencije 76.01. „Osiguranje poljoprivredne proizvodnje“ iz Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027., na koji se mogu prijaviti fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji su podnijeli zahtjev za isplatu potpore. ZPP dodjeljuje 264 milijarde eura za razdoblje 2023. – 2027., uglavnom posvećeno dvjema linijama djelovanja: 189,2 milijarde eura za potporu dohotku, izravna plaćanja koja nadoknađuju poljoprivrednike i 66 milijardi eura za ruralni razvoj kako bi se uhvatilo u koštac s izazovima osiromašenih područja. Izravna plaćanja, ključno, nisu povezana s količinom usjeva koje poljoprivrednici proizvedu. Bruxelles tvrdi da bi ova poveznica potaknula prekomjernu proizvodnju kako bi se dobio veći udio subvencija i preokrenuo tržište. Umjesto toga, plaćanja se odvijaju prema hektarima (obrađeno zemljište) i poštivanju bioraznolikosti, dobrobiti životinja i zdravstvenih pravila Cilj intervencije je potaknuti poljoprivrednike na ugovaranje osiguranja njihove poljoprivredne proizvodnje kako bi se umanjili ekonomski gubici prouzročeni nepovoljnim klimatskim promjenama i bolestima životinja. Detalji prijave, uvjeta natječaja i dodjeli potpore nalaze se na web stranicama Ministarstva poljoprivrede.

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) golemi je program državne potpore čiji je cilj osigurati da europski poljoprivrednici primaju minimalan, stabilan prihod i mogu se natjecati preko granica.

3.4. Samodostatnost Republike Hrvatske poljoprivrednim proizvodima

Kada govorimo o gospodarstvu neke zemlje, jedna od temeljnih grana predstavlja poljoprivreda. Samodostatnost zemlje poljoprivrednim proizvodima označavala bi idealne uvjete jer je stupanj samodostatnosti jedan od važnijih pokazatelja stabilnosti i razvijenosti poljoprivrednog tržišta neke zemlje.

U sljedećoj tablici prikazana je samodostatnost Hrvatske u proizvodnji odabranih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, podijeljenih u kategorije (prema DZS).

Tablica 9 Samodostatnost Hrvatske u proizvodnji odabranih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (%)

Vrsta/Godina	2017	2018	2019	2020	2021	Kretanje indeks
Žitarice	117,82	136,75	146,26	147,17	160,87	
Uljarice	276,45	308,05	298,69	287,24	218,61	
Ulje	61,69	71,65	52,84	63,18	68,91	
Stolne masline	98,13	85,47	92,99	99,87	92,23	
Voće	40,2	48,15	47,57	44,66	38,26	
Povrće	57,56	55,19	49,55	57,91	49,56	
Krumpir	69,03	66,99	67,92	71,92	58,13	
Meso	67,74	70,64	69,65	70,66	71,5	
Jaja	86,24	83,61	86,78	92,57	100,16	
Mliječni proizvodi	72,4	70,02	71,94	73,08	66,53	
Vrhnje	100,02	98,74	111,13	85,41	96,08	
Maslac i mliječne masti	59,44	100,96	102,01	71,3	70,24	
Sir i prerađeni sir	69,39	64,05	57,88	65,46	61,17	
Šećerna repa	87,42	83,76	83,31	88,35	90,28	
Šećer	236,89	80,05	69,92	94,67	99,01	
Med	89,15	84,17	82,94	80,05	72,84	
Vino	75,79	73,7	89,7	84,92	69,47	

Izvor: Samostalna izrada autorice prema <https://shorturl.at/3bmcj> (pristupljeno 25.07.2024)

Nastavno na tablicu 9, može se donijeti zaključak kako je Hrvatska 2021. godine bila samodostatna žitaricama, uljaricama i jajima. Situacija je 2024. godine vidno drugačija (tablica 10 i 11). Što se tiče usjeva žitarica, procjene za 2024. su sljedeće: povećana je sjetva šećerne repe za tri tisuće hektara, odnosno 37,5% u odnosu na godinu ranije. Također Hrvatska bilježi i veću sjetvu soje (10,4%), suncokreta (3,3%), kukuruza (2,2%) u usporedbi s godinom ranije. No smanjena je sjetva pšenice i to za 30 tisuća hektara, odnosno 17,5% u usporedbi s godinom prije.

Tablica 10 Prva procjena površina važnijih usjeva u Hrvatskoj za 2024. godinu

	2023. ¹⁾	2024.	Indeksi 2024. 2023.
	tis. ha		
Pšenica – ukupno ²⁾	171	141	82,5
Kukuruz – ukupno ³⁾	269	275	102,2
Soja	77	85	110,4
Uljana repica	15	16	106,7
Suncokret	60	62	103,3
Šećerna repa	8	11	137,5
Krumpir ³⁾	7	7	100,0

Izvor: DZS <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77184> (pristupljeno 25.07.2024.)

Prema privremenim podacima DZS-a, stočna proizvodnja 2023. godine prikazana je u sljedećoj tablici:

Tablica 11 Stočna proizvodnja u 2023. godini u Hrvatskoj

	Mjerna jedinica	Ukupno		Indeksi 2023. 2022.
		proizvodnja u 2022.	proizvodnja u 2023.	
Prirast goveda	t	91 586	74 889	81,8
Prirast svinja	t	172 243	147 811	85,8
Prirast ovaca	t	10 654	7 929	74,4
Prirast koza	t	1 114	595	53,4
Prirast peradi	t	128 179	130 122	101,5
Kravlje mlijeko	tis. l	507 230	406 859	80,2
Ovčje mlijeko	tis. l	5 637	4 257	75,5
Kozje mlijeko	tis. l	6 458	5 385	83,4
Vuna	t	1 105	939	85,0
Jaja	tis. kom.	666 969	630 915	94,6

Izvor: DZS (<https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77198>, pristupljeno 25.07.2024.)

Prema privremenim podacima u 2023. u usporedbi s konačnim podacima za 2022. prirast goveda smanjen je za 18,2%, prirast svinja za 14,2%, ovaca za 25,6%, a prirast koza za 46,6%. Prirast peradi u 2023. je veći za 1,5% u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja kravljeg mlijeka u usporedbi s istim razdobljem prošle godine smanjena je za 19,8%, proizvodnja ovčjeg mlijeka za 24,5%, a proizvodnja kozjeg mlijeka za 16,6%. Proizvodnja kokošnjih jaja smanjena je za 5,4%, a proizvodnja vune za 15,0%.

Nastavno na sve prethodno, Hrvatska je samodostatna u nekim proizvodima, no uvelike je ovisna o uvozu dobara iz zemalja EU i onih izvan Europske unije. Ovo je uglavnom radi neisplativosti s kojom se hrvatski poljoprivrednici suočavaju, te nijedna mjera EU niti paketi pomoći na nacionalnoj razini nisu dale za rezultat poboljšavanje situacije u 2024. godini.

Nastavno ovome, slijedi poglavlje u kojem je obrađeno kretanje cijena izdvojenih ratarskih i stočarskih proizvoda u EU.

4. Analiza kretanja cijena izdvojenih ratarskih i stočarskih proizvoda od 2021. do 2024. godine,

Kretanje cijena odnosno indeks cijena može se definirati kao ponderirani prosjek relativnih cijena za danu klasu roba ili usluga u određenoj regiji, tijekom određenog vremenskog razdoblja. Ovom se statistikom omogućuje cjenovna usporedba odabranih roba ili usluga između vremenskih razdoblja ili zemljopisnih lokacija.

Indeksi cijena mogu se upotrebljavati za mjerenje opće razine cijena u gospodarstvu ili trošak života (široki indeksi), te kao pomoć proizvođačima s poslovnim planom i cijenama (uži indeksi). Neki od značajnijih indeksa cijena su:

- Indeks potrošačkih cijena (CPI)
- Indeks proizvođačkih cijena (PPI)
- Indeks veleprodajnih cijena
- Indeks troškova zapošljavanja
- Indeks izvoznih cijena
- Indeks uvoznih cijena
- BDP-deflator

U poglavlju 4.2. čimbenici volatilnosti cijena će se upotrebljavati indeks proizvođačkih cijena (PPI) te 5.2. Predviđanje cijena resursa potrebnih u obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu.

4.1. Rizici u poljoprivrednom sektoru

Poljoprivredna proizvodnja podložna je nepredvidivim, slučajnim događajima uzrokovanih eksternim uvjetima poput vremenskih neprilika, bolestima, štetnicima, nesrećama i drugih pojava. Relativna učestalost takvih događaja u kombinaciji s biološkim čimbenicima, poput alternativne rodnosti kod jabuka, dovodi do promjenjivosti prinosa. A nepostojanost ponude povezana s neelastičnom potražnjom za mnoge poljoprivredne proizvode dovodi do nepovoljnih cjenovnih kretanja – obzirom na ovo može se zaključiti kako cijene poljoprivrednih proizvoda nestabilnije od onih u drugim gospodarskim sektorima.

Razumijevanje rizika u poljoprivredi važno je jer se može dogoditi situacija gdje netko tko nije sklon preuzimanju rizika spremno prihvaća manji prosječan profit u zamjenu za veću sigurnost. Dok s druge strane, razumijevanje rizika, otkrivanje njegova uzroka (izvora), pomaže u analizi rizika i kasnije u izboru strategija za upravljanje rizikom.

Hardaker i sur. (2004) dijele izvore rizika na dvije osnovne grupe: poslovni i financijski rizici. Prema Njavro i Čop (2021), financijski rizik proizlazi iz načina na koji se financira gospodarstvo, odnosno osigurava kapital. Proizvodnja ili poljoprivredno gospodarstvo podložni su promjenama kamatnih stopa na kredite ili poteškoćama u tijeku gotovine za podmirenje kreditnih obveza. Dio poslovanja potrebno je izdvojiti za plaćanje dugova, obzirom da je riječ o posuđenom novcu. Važno je utvrditi odgovarajući odnos između vlastitog i tuđeg kapitala i njegovu pravilnu alokaciju. Odgovarajuća razina zaduženosti ovisi o anticipiranoj varijabilnosti prinosa, troškovima, prihodima i spremnosti upravitelja i zajmodavca da prihvate rizik vezan uz te varijacije.

U poslovne rizike ubrajaju se sljedeći izvori rizika:

- Proizvodni ili rizik prinosa
- Cjenovni rizik
- Ljudski ili osobni rizik
- Institucionalni rizik

U nastavku je pobliže objašnjen svaki navedeni izvor rizika pojedinačno.

4.1.1. Rizik prinosa

Proizvodni ili rizik prinosa uzrokuju događaji povezani s klimatskim uvjetima poput prekomjerne ili nedovoljne količine oborina, ekstremnih temperatura, pojava štetnika i bolesti. Ovo je prirodna kriza koju uzrokuju poremećaji u okolišu i prirodi a koji su uglavnom izvan kontrole ljudi te se na njih ne može utjecati ili ih se može spriječiti.

Proizvodni rizik utječe na proizvodnju smanjenjem količine proizvoda (prinosa) i/ili smanjenjem kakvoće proizvoda. Jedan od važnih elemenata proizvodnog rizika danas su klimatske promjene. Tu se prije svega misli na ekstremne vremenske događaje, koji se pojavljuju sve češće i sa sve većim utjecajem na proizvodnju.

Tablica 12 Štete u poljoprivredi nastale elementarnim nepogodama od 2019. do 2023.

Godina	Potvrđene štete u poljoprivredi
2019.	771.590.443,29
2020.	595.222.221,18
2021.	2.316.294.567,43
2022.	3.572.930.231,42
2023.*	589.104.814,87
Prosjek 2019.-2023.	310.429.296,99

* Od 2023. godine iznosi prijavljenih šteta iskazani su u eurima.

**Prosjek iskazan u eurima

Izvor: Ministarstvo financija (<https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/koncesije-dp/Dokumenti%202020//2010.-2018.%20Prijavljene%20%C5%A1tete.xlsx>)

4.1.2. Cjenovni rizik

Cjenovni ili tržišni rizik, odnosi se na rizike koji su povezani s promjenama cijena proizvoda ili inputa. Ovisno o otvorenosti tržišta, na proizvođače mogu značajno utjecati i događaji na tržištima u drugim regijama i državama.

Važno je pratiti kretanje cijena tijekom godina ali i kretanje cijena tijekom sezone. U većini slučajeva, cijene su najniže u vrijeme berbe ili žetve, a nakon toga cijene obično rastu. Za one proizvode koje je moguće skladištiti (žitarice ili jabuke u hladnjačama) moguće je dio ili cijeli urod sačuvati i čekati trenutak kada su cijene povoljnije.

O samom kretanju cijena više će se govoriti u dijelu 5.2. Čimbenici volatilnosti cijena gdje je prikazano kretanje cijena za odabrane proizvode kroz razdoblje od 2019.-2023. godine.

4.1.3. Ljudski rizik

Ljudski ili osobni rizik uobičajen je za sve vrste zanimanja pa su mu tako podložni i poljoprivrednici. Događaji poput smrti, ozljede, bolesti, razvoda braka i slično mogu biti čimbenik velikih promjena.

Također, promjena osobnih ciljeva pojedinaca poput promjene posla ili mjesta stanovanja može značajno utjecati na poslovanje.

4.1.4. Institucionalni rizik

Institucionalni rizik odnosi se na promjene zakona, propisa i drugih akata državne ili lokalne vlasti koje utječu na poljoprivredu. Najčešće se očituje ograničenjima u proizvodnji ili promjeni cijena ulaganja, odnosno gotovog proizvoda.

Institucionalni rizik može biti posljedica promjena poljoprivredne politike, uvozno-izvozne politike, politike zaštite okoliša i dobrobiti životinja ali i pitanja vlasništva i poštivanja ugovora.

4.2. Čimbenici volatilnosti cijena

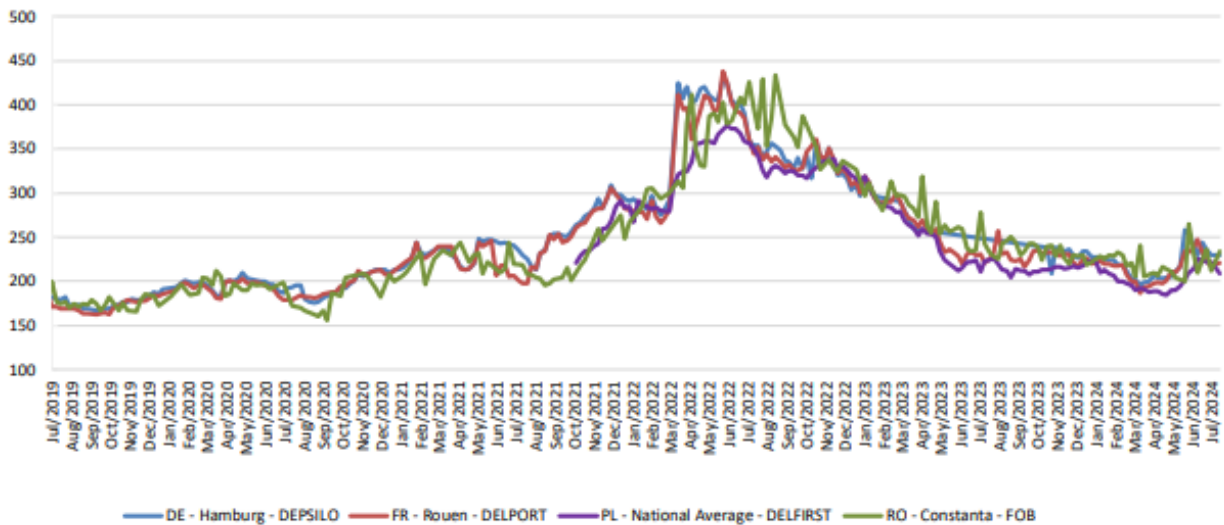
U nastavku slijedi definiranje čimbenika volatilnosti cijena, za što je prvenstveno potrebno definirati samu volatilnost. Volatilnost je mjerilo nepredvidljive promjene neke varijable u nekom razdoblju. Za primjer su uzeti odabrani poljoprivredni i stočarski proizvodi, njihovo kretanje cijena od 2021. do 2024. godine.

4.2.1. Kretanje cijena pšenice

Pšenica je svestrana žitarica koja se može uzgajati u različitim klimatskim uvjetima i datira iz 10.000 godina prije Krista. Pšenicom se trguje na nekoliko burzi kao što su CME Group, Mercado a Termino de Buenos Aires (MAT), Sydney Futures Exchange (SFE), London International Financial Futures and Options Exchange (LIFFE), Marche a Terme International de France (MATIF), Budimpeštanska robna burza (BCE), Kansas City Board of Trade (KCBT), Minneapolis Grain Exchange (MGE) i Winnipeg Commodity Exchange (WCE).

Na sljedećem grafu prikazano je kretanje cijena pšenice na europskom tržištu (prikazuje se cijena u euru po toni). Razdoblje promatranja je od 2021. do 2024. godine čime je za cilj bilo obuhvatiti razdoblje prije i nakon Rusko-Ukrajinskog sukoba.

Graf 4 Kretanje cijene pšenice na europskom tržištu žitarica (EUR/tona)

Izvor: Eu cereals market, <https://shorturl.at/TDuSz> (pristupljeno 26.07.2024)

Evidentno je kako je najviša cijena pšenice zabilježena u mjesecima kada je započeo rat između Rusije i Ukrajine. Napad na Ukrajinu dogodio se 24. veljače 2022 godine, što se odmah osjetilo i na burzi obzirom da je najviša cijena pšenice zabilježena upravo u tim mjesecima. Tek krajem iste 2022. godine cijena pšenice počinje se polako vraćati na onu koja je bila prije samog napada.

Isto je prikazano i na sljedećim burzovnim dijagramima:

- najviša cijena pšenice na američkom je tržištu dosegnuta 27. veljače 2022 godine, tri dana nakon početka rata

Graf 5 Prikaz najviše zabilježene cijene pšenice u razdoblju od 2021 do 2024 godine

Izvor: <https://www.fastmarkets.com/agriculture/grains-and-oilseeds/wheat/wheat-prices/>
(pristupljeno 01.06.2024.)

- najniža cijena pšenice je zabilježena 10. ožujka ove godine, što će reći kako se tržište žitaricama potencijalno stabiliziralo

Graf 6 Prikaz najniže zabilježene cijene pšenice u razdoblju od 2021 do 2024 godine

Izvor: <https://www.fastmarkets.com/agriculture/grains-and-oilseeds/wheat/wheat-prices/>
(pristupljeno 01.06.2024.)

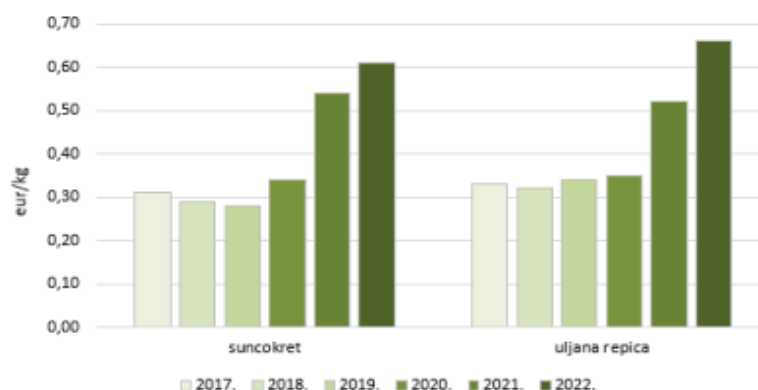
Ovome je svakako pridonijela europska regulativa u kojoj su provedene mjere solidarnosti prema ratom pogođenoj Ukrajini, ukinute carine na uvoz robe i ostalo što je navedeno u poglavljima 3.2. i 3.3..

Slijedi pregled kretanja cijena uljane repice za isto razdoblje.

4.2.2. Kretanje cijena uljane repice

Uljanom repicom široko se trguje na burzi Euronext, a standardna veličina ugovora je 50 tona. Repica je biljka koja se uzgaja za proizvodnju ulja za kuhanje i industrijske procese. Cijene uljane repice tvrtke Trading Economics temelje se na financijskim instrumentima na slobodnoj prodaji (OTC) i ugovoru o razlici u cijeni (CFD). Na grafu 8 prikazane su prosječne cijene suncokreta i uljane repice. U 2022. godini cijena uljane repice bila je najviša.

Graf 7 Prosječne godišnje cijene suncokreta i uljane repice

Izvor: Zeleno izvješće 2022., <https://poljoprivreda.gov.hr> (pristupljeno 26.07.2024)

Do istog zaključka dolazi se promatranjem sljedećeg grafa na kojem je najviša cijena za jednu tonu uljane repice zabilježena u travnju 2022 godine. U tekućoj godini vidljiva je stabilizacija cijene za promatranu uljaricu.

Graf 8 Kretanje cijene uljane repice u razdoblju od 2021. do 2024. godine

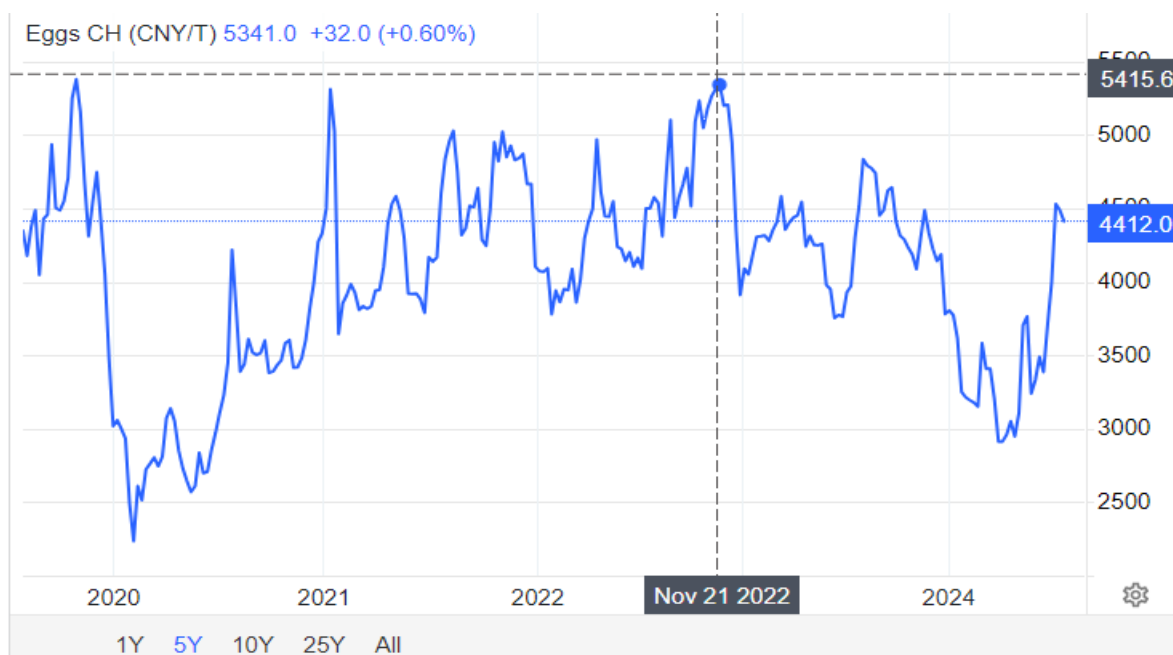

Izvor: <https://tradingeconomics.com/commodity/rapeseed-oil> (pristupljeno 26.07.2024)

4.2.3. Kretanje cijena jaja

Kokošjim jajima široko se trguje na Dalian Commodity Exchange (DCE), a standardna veličina ugovora je 5 tona. Kina je najveći svjetski proizvođač jaja, a slijede je zajedno zemlje članice EU. Terminski ugovori za jaja financijski su instrumenti koji proizvođačima, velikim potrošačima i špekulantima omogućuju kompenzaciju ili preuzimanje rizika promjene cijene držanja određene količine jaja tijekom vremena. Cijene za jaja prikazane u Trading Economics temelje se na financijskim instrumentima u slobodnoj prodaji (OTC) i ugovoru o razlici u cijeni (CFD).

Graf 9 Kretanje cijene kokošjih jaja u razdoblju od 2021. do 2024. godine

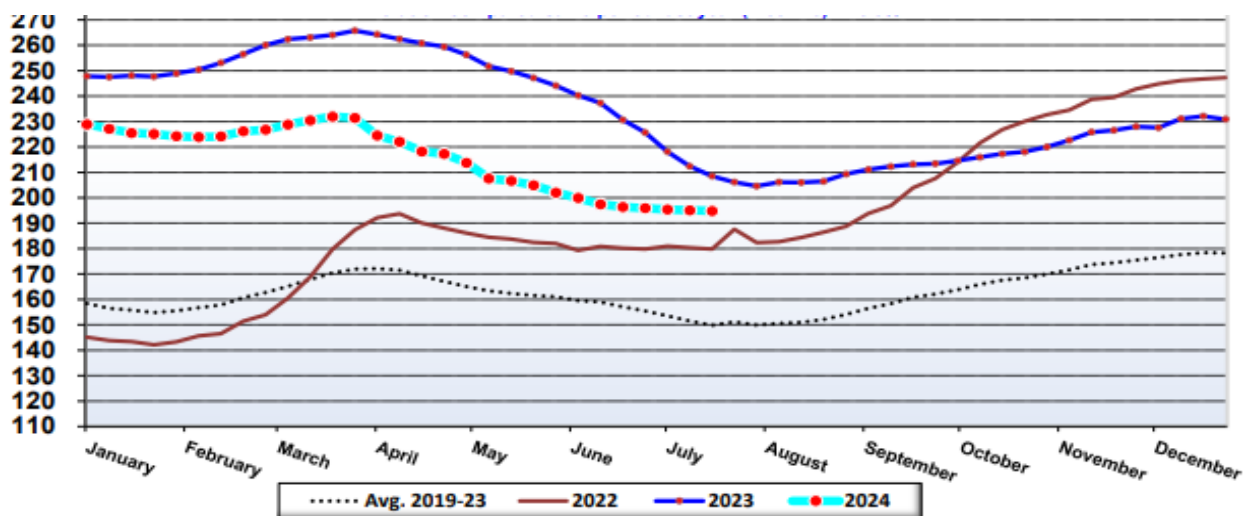
Izvor: <https://tradingeconomics.com/commodity/eggs-ch> (pristupljeno 26.07.2024)

Sezonske promjene u cijenama jaja uglavnom odražavaju varijacije u proizvodnji. U umjerenim klimatskim područjima, prirodna sezona nesnja je tijekom proljeća. Cijene su obično niže u proljeće zbog obilne ponude i obično su puno više u jesen kada je jaja manje. Potražnja za jajima tradicionalno doseže vrhunac oko blagdana Uskrsa.

Industriju jaja pogodili su novi zahtjevi Europske unije za ukidanjem kaveznog uzgoja do 2027. godine. Promjene koje donosi utjecale su na proizvodnju i, u kombinaciji s visokim troškovima stočne hrane, povećale potrošačke cijene. Vijeće EU-a svjesno je kako je došlo do jasnog smanjenja jaja zbog zabrane kaveza, ali krivi industriju što nije ranije poduzela mjere. EU je proizvođačima dao desetak godina da prilagode svoju opremu pravilima o zaštiti životinja, no mnogi još uvijek nisu ispunili ovaj zahtjev. Osim nove regulative i reorganizacije uzgajivača, na veću cijenu kokošjih jaja utjecalo je i povećanje cijene energenata potrebnih za osvjetljavanje prostorija, grijanje i hranjenje životinja.

Sljedeći graf pokazuje istu situaciju gdje je 2023. godine dosegnuta najviša cijena kokošjih jaja u promatranom razdoblju (travanj, 2023.).

Graf 10 Prosječna cijena jaja klase A u razdoblju od 2021-2024 godine

Izvor: https://circabc.europa.eu/sd/a/9bc4caf3-c1b0-4a79-9196-4de1f1edb4d2/Eggs%20price_Europa_4.pdf (preuzeto 26.07.2024)

4.2.4. Kretanje cijena svinjskog mesa

Sektor svinja jedan je od najznačajnijih ekonomskih sektora poljoprivrede u Europskoj uniji (EU) i svinjetina je najviše konzumirano meso. EU je drugi najveći svjetski proizvođač svinjskog mesa (nakon Kine) i najveći izvoznik svinjskog mesa i proizvoda od svinjskog mesa.

Epidemije afričke svinjske kuge (ASK) koje su u prošlosti pogodile Kinu i susjedne zemlje stvorile su priliku za tržište EU, a tu su situaciju iskoristile Njemačka i Španjolska. Međutim, zadnje epidemije kod divljih svinja u Njemačkoj 2020. godine smanjile su izvoz ove vodeće zemlje na minimum, ostavljajući Španjolsku (trenutačno izvozi više od 50% vlastite proizvodnje svinjskog mesa) kao lidera za azijsko tržište.

U tablici je prikazana svjetska proizvodnja svinjskog mesa u milijunima tona, a godine 2023. i 2024. definirane su na osnovu predviđanja Ministarstva poljoprivrede SAD-a (USDA).

Tablica 13 Svjetska proizvodnja svinjskog mesa

Market	% of Global Production	Total Production (2023/2024, Metric Tons)
China	50%	57.94 Million
European Union	18%	20.8 Million
United States	11%	12.39 Million
Brazil	4%	4.45 Million
Russia	3%	4 Million
Vietnam	3%	3.56 Million
Canada	2%	2.11 Million
Mexico	1%	1.56 Million
South Korea	1%	1.44 Million
Japan	1%	1.29 Million

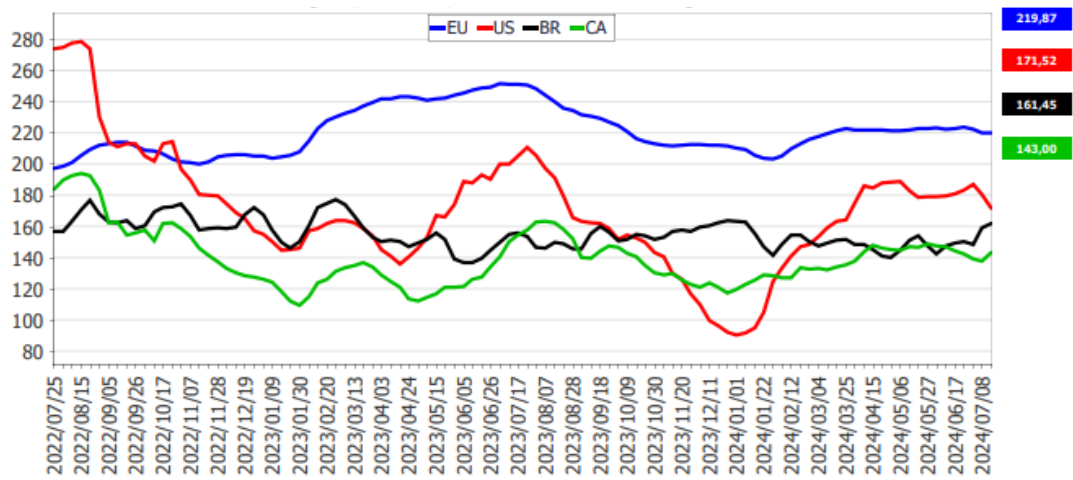
Izvor: <https://fas.usda.gov/data/production/commodity/0113000> (pristupljeno 26.07.2024)

Kao posljedica toga, potražnja i cijena proizvoda od svinjskog mesa u trećem tromjesečju 2022. imale su nagli porast u EU-u. Međutim, broj svinja spremnih za klanje smanjio se u prvom polugodištu 2023. stvarajući prekomjerni kapacitet postojećih klaonica i povećanje, van kontrole, cijena svinjskog mesa.

Ovome se pridodaju i gubitci povezani s pojavom ozbiljnih epidemijskih bolesti u stočarstvu (afrička svinjska kuga u Europi 2023. godine). Situacija je bila neodrživa, klaonice su bile pod pritiskom zbog ograničene proizvodnje i velikih ekonomskih gubitaka, što je završilo zatvaranjem svinjskih pogona u Njemačkoj, Danskoj i drugim europskim zemljama zbog čega se i dogodio nagli porast cijena svinjskog mesa zabilježen u 2023. godini.

Na sljedećem grafu prikazano je kretanje cijena svinjskog mesa na svjetskom tržištu (kg/EUR):

Graf 11 Kretanje cijena svinjskog mesa na svjetskom tržištu

Izvor: https://agridata.ec.europa.eu/Reports/Pigmeat_Dashboard.pdf (pristupljeno 26.07.2024)

5. Predviđanja daljnjeg razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

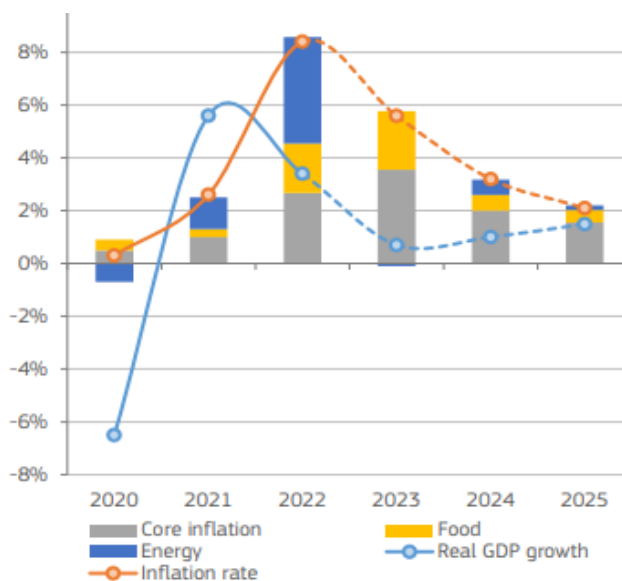
U sljedećem poglavlju razrađena je tema makroekonomskih događanja u poljoprivredi, prvenstveno u svijetu a onda i na našim prostorima. Slijede predviđanja kretanja osnovnih cijena resursa potrebnih kako bi se obnašala poljoprivredna djelatnost te potencijalne posljedice za opskrbu i proizvodnju uzrokovane aktualnim ratom u Ukrajini i svakako opstanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

5.1. Makroekonomska događanja u poljoprivredi

Poljoprivreda je rizičan posao koji je prepušten vremenskim nepogodama, nestabilnoj potražnji i stranoj konkurenciji, što otežava ostvarivanje profita i privlačenje ulaganja. To objašnjava zašto je poljoprivreda jedna od najviše subvencioniranih industrija u EU-u, unatoč minijaturnom doprinosu gospodarskom rastu.

Očekivanja Europske centralne banke (ECB) su pad cijena prehrambenih proizvoda u 2024. i 2025. no i dalje je moguće suočavanje s visokim troškovima rada i nepovoljnim vremenskim utjecajem.

Graf 12 Prikaz kretanja BDP-a i predviđanja daljnjeg kretanja inflacije za EU

Izvor: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-10/short-term-outlook-autumn-2023_en.pdf (pristupljeno 26.07.2024)

Ono što je preporučljivo poljoprivrednom sektoru pa i obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, svakako je držanje koraka s aktualnim trendovima u IT industriji. Svakodnevni razvoj tehnologije poljoprivrednici trebaju iskoristiti primjenom novih znanja i alata kako bi olakšali svakodnevni rad.

Trendovi koji će oblikovati poljoprivrednu industriju u budućnosti mogu se grupirati na sljedeći način (marketsandmarkets.com):

1. POLJOPRIVREDNI ROBOTI

- poljoprivredne bespilotne letjelice za kontrolu korova, sadnju sjemena, sijanje oblaka, žetvu, praćenje okoliša i analizu tla
- borba protiv nedostatka radne snage
- traktori bez vozača i automatizirani kombajni

2. PRECIZNA POLJOPRIVREDA

- tehnologija varijabilne stope, informacijski sustavi upravljanja farmama (FMIS), auto-navođenje
- holistički poljoprivredni pristup od praćenja tla do precizne sadnje
- maksimizirati učinkovitost, smanjiti otpad i povećati produktivnost

3. DIGITALNA POLJOPRIVREDA

- korištenje umjetne inteligencije (AI), blockchaina i interneta stvari (IoT) za poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti
- digitalni blizanci za optimizaciju terenskih ispitivanja

4. ODRŽIVE PRAKSE

- regenerativna poljoprivreda kako bi se smanjilo oštećenje tla
- ugljično neutralna poljoprivreda za borbu protiv klimatskih promjena i obnovu zdravlja tla
- naglasak na organskom uzgoju i očuvanju biološke raznolikosti

5. POLJOPRIVREDNA BIOLOŠKA SREDSTVA

- biostimulansi, biopesticidi i biognojiva svjedoče o velikim zahtjevima
- državni propisi i standardi o korištenju kemijskih proizvoda
- potražnja za organskim uzgojem

6. POLJOPRIVREDNA GENOMIKA

- uzgoj biljaka i uređivanje genoma – poput CRISPR-Cas9

- Otpornost na klimatske promjene, bolesti i pritisak štetočina
- sekvenciranje sljedeće generacije (NGS)

Slijedi dio u kojem je obrađeno kretanje cijena resursa potrebnih za obnašanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva te predviđanje cijena istih u budućnosti.

5.2. Predviđanje cijena resursa potrebnih u obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu

Neovisno o tome je li njegova djelatnost profitna ili neprofitna, svaki gospodarski subjekt utvrđuje cijenu svojih proizvoda. Cijena je novčani izraz vrijednosti dobra. Ona može predstavljati novčani iznos koji kupac daje ponuđaču za jedinicu određenog dobra. U Republici Hrvatskoj, za određivanje cijena poljoprivrednih proizvoda najvećim je dijelom zaduženo Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, koji donosi niz pravila i obveza za poslovne subjekte. Cijena je jedini element marketinškog miksa koji svakom poduzeću predstavlja izvor prihoda, dok svi ostali elementi (proizvod, promocija, distribucija) predstavljaju trošak.

Prema Ranogajec (2009), cijena koštanja predstavlja konačni rezultat kalkulacije i to zbroj svih nastalih troškova u proizvodnji po jedinici količine dobivenih proizvoda. Dakle, zbrojeni iznos svih troškova raspoređuje se po jedinici proizvoda kako bi se dobio prosječni trošak tj. cijena koštanja.

Prema Meler (2005), postupak koji se koristi prilikom definiranja cijene određuje se putem sljedećeg:

- procjena troškova proizvodnje
- analiza troškova proizvodnje
- cijena i ponude konkurenata
- odabir metode oblikovanja cijene (metoda dijeljenja, metoda oduzimanja, metoda raspodjele)
- izbor cjenovnih ciljeva
- utvrđivanje potražnje
- odabir konačne cijene

Čimbenici koji utječu na proces određivanja cijena mogu biti unutarnji čimbenici i vanjski čimbenici. Konkretno, u ovom radu je uzet u obzir vanjski čimbenik i to promjene na tržištu, odnosno aktualni rusko-ukrajinski sukob.

U nastavku se analiziraju resursi koji su nužni za obnašanje poljoprivrednog gospodarstva a time i njegovih 60% obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava koji zapravo u konačnici utječu na definiranje cijena njihovih proizvoda (bilo to za domaće ili strano tržište). Važno je napomenuti kako nisu uzeti svi potrebni resursi već oni za koje je u prethodnim poglavljima utvrđen tržišni rast cijena i to: sirova nafta, električna energija i usluga transporta.

5.2.1. Analiza cijena sirove nafte

Vrijednost nafte utvrđuje se uzimajući u obzir zemljopisnu lokaciju proizvodnje, masu, gustoću i udio sumpora. Globalna cijena nafte utvrđuje se pokazateljima cijena (eng. benchmark). Najčešći referentni pokazatelj za Europu, ali i kao glavni indikator globalne cijene nafte obzirom da obuhvaća oko 67% svjetske trgovine, koji se koristi prilikom utvrđivanja cijena je North Sea Brent (skraćeno Brent).

Sirova nafta, osim što se koristi u transportu, ima ogromnu važnost i u industriji obzirom da se njome koriste kao proizvodnim inputom prilikom proizvodnje dobara. Kao i za druge sirovine, cijena nafte ovisi o trendovima ponude i potražnje. Ukoliko je potražnja fiksna, povećanje ponude uzrokovati će pad cijene i obratno, ukoliko je ponuda fiksna, povećanje potražnje uzrokovati će povećanje cijene.

Referirajući se na modernu povijest, može se istaknuti nekoliko naftnih kriza koje su uzrokovale rast cijena nafte. Primjerice:

- Godine 1973. OPEC-ov naftni embargo (OPEC proizvodi oko 40 % svjetske nafte)²
- Godine 1979. Irska revolucija
- Godine 1980.-1988. Iransko-Irački rat
- Godine 1990. invazija Irana na Kuvajt
- Godine 1991. Zaljevski rat
- Godine 1997. financijska kriza u Aziji

² Preuzeto s OPEC Annual Statistical Bulletin 2024 https://asb.opec.org/ASB_Charts.html?chapter=2215 (pristupljeno 30.07.2024.)

- Godine 2002. nemiri u Venezueli
- Godine 2008. svjetska financijska kriza
- Godine 2010. Arapsko proljeće
- Godine 2022. Rusko-Ukrajinski rat

Ovakvi sukobi uzrokuju poremećaje prilikom opskrbe naftom te na koncu rezultira padom njene ponude što uzrokuje rast cijena.

Rusija je do kraja 2021. godine bila glavni opskrbljivač naftom i prirodnim plinom u Europskoj uniji. Nakon ruske invazije na Ukrajinu, Europska unija reagira sankcijama koje izravno utječu na trgovinu naftom i prirodnim plinom. Postupno se počinje evidentirati velika diversifikacija dobavljača sirovom naftom.

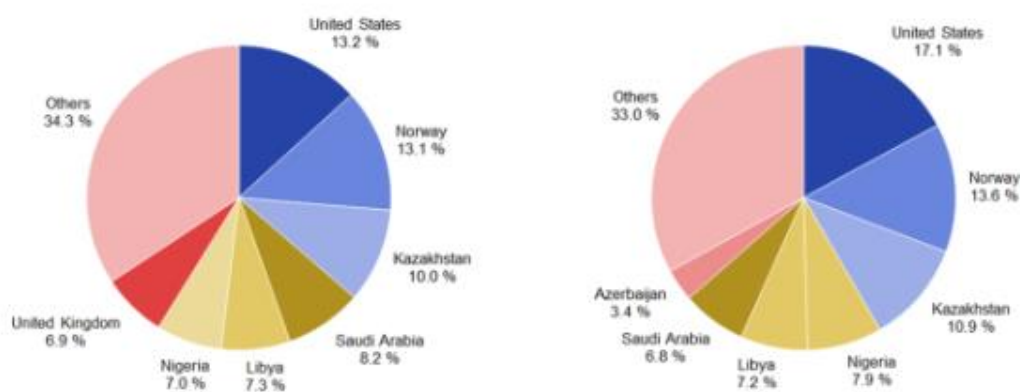
Rusija je bila najveći dobavljač naftnih derivata u EU u četvrtom kvartalu 2021. s udjelom od 24,8 %. Što se tiče naftnih derivata, EU-ova zabrana pomorskog uvoza ruske sirove nafte stupila je na snagu 5. prosinca 2022., nakon čega je uslijedio embargo na rafinirane naftne proizvode od 5. veljače 2023. Učinak ovih mjera neizravno je vidljiv na grafu 13, gdje Rusija više nije među sedam glavnih partnera.

Graf 13 Usporedba uvoza sirove nafte u zemlje EU po državama za 2023. i 2024. godinu

EU imports of petroleum oils by partner
(share (%) of trade in value)

First quarter of 2023

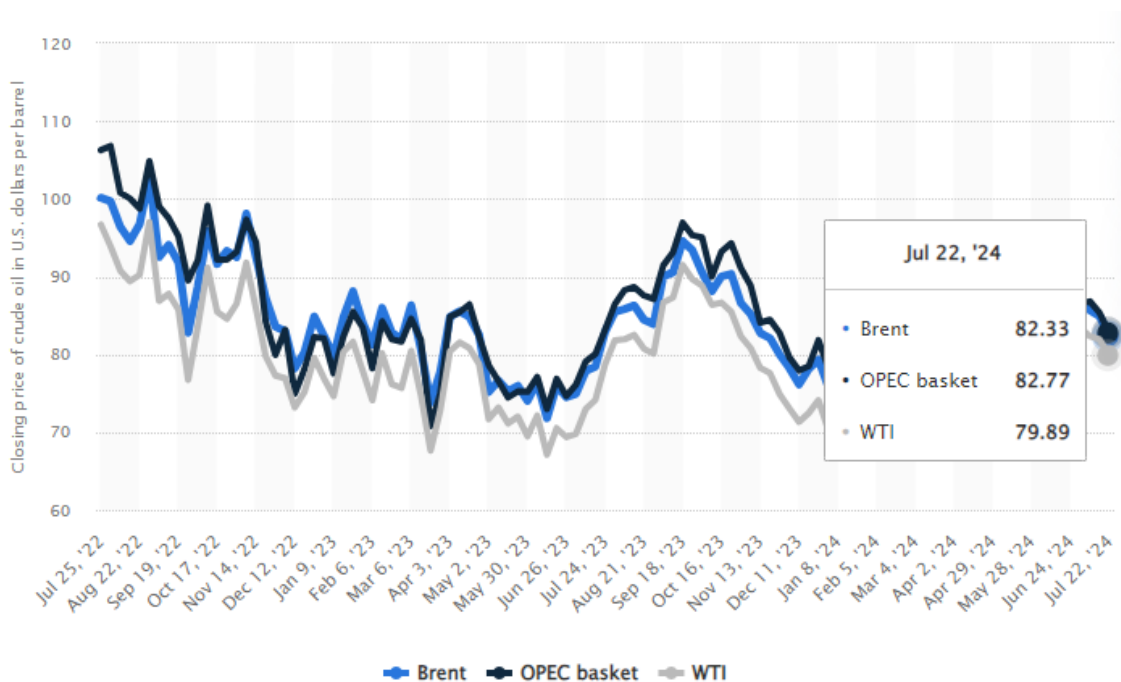
First quarter of 2024

Izvor: <https://shorturl.at/nzRSJ> (pristupljeno 30.07.2024.)

U prvom kvartalu 2024. SAD (17,1 %), Norveška (13,6 %) i Kazahstan (10,9 %) bili su najveći partneri. Najveći porast između prvog kvartala 2023. i 2024. zabilježen je u udjelu Sjedinjenih Država (+3,9 (pp)).

Graf 14 Zaključna cijena Brent, OPEC košarice i WTI sirove nafte na početku svakog tjedna od srpnja 2022. do srpnja 2024. godine (dolar/barel)

Izvor: <https://statista.com/statistics/326017/weekly-crude-oil-prices/> (pristupljeno 30.07.2024)

Dana 22. srpnja 2024. cijena sirove nafte Brent iznosila je 82,33 američkih dolara po barelu, u usporedbi sa 79,89 američkih dolara za naftu WTI i 82,77 američkih dolara za OPEC košaricu. Europska sirova nafta Brent, američka WTI sirova nafta i OPEC-ova košarica tri su najvažnija mjerila koja trgovci koriste kao referencu za cijene nafte i benzina.

Kao i kod većine roba, na cijene sirove nafte utječu ponuda i potražnja, kao i zalihe i raspoloženje na tržištu. No, kako se naftom najčešće trguje budućim ugovorima (pri čemu se ugovor dogovara, a isporuka proizvoda slijedi u sljedeća dva do tri mjeseca), tržišne špekulacije jedna su od glavnih odrednica cijena nafte. Trgovci donose zaključke o tome kako će se proizvodnja i potražnja potrošača vjerojatno razvijati u nadolazećim mjesecima, ostavljajući prostora za neizvjesnost. Promptne cijene razlikuju se od terminskih ugovora utoliko što odražavaju trenutnu tržišnu cijenu robe.

Naftno tržište ne može se pohvaliti elastičnom ponudom i time nije u mogućnosti odgovoriti na brzi rast potražnje u kratkom roku. Ukoliko u danom trenutku na tržištu ne postoji dovoljno zaliha uskladištene nafte, cijena nafte će rasti, stoga trenutne zalihe značajno utječu na volatilnost cijena nafte.

Globalno tržište nafte zapravo funkcionira na način da ukoliko se predviđaju novi naftni šokovi ili početak novih sukoba, tržište nastoji povećati zalihe nafte i time utjecati na poskupljenje nafte radi porasta potražnje. Nastavno ovome, ukoliko cijena nafte raste, bilježe se povećanje troškova u sektoru transporta te gotovo svih poljoprivrednih proizvoda i proizvoda općenito jer su primorani koristiti se transportnim uslugama kako bi dostavili svoje sirovine, materijale i robu. Porast cijena roba može uzrokovati smanjenje potrošnje i investicija a skuplja proizvodnja može smanjiti zaposlenost. Također, radnici potražuju veće plaće radi podmirivanja cijene goriva kojim se koriste prilikom prijevoza na posao ili cijene proizvoda u prodavaonicama kojima se koriste u svakodnevici. U slučaju da rast plaća ne prati porast opće razine cijena, bilježi se smanjenje potrošnje i relativno osiromašenje stanovništva. Shodno navedenom, rast inflacije i stagnacija gospodarstva dovodi do stagflacije i pada realnog BDP-a. Stoga se može zaključiti kako cijena nafte ima snažan utjecaj na BDP.

5.2.2. Analiza cijena plina

Jedan od osnovnih resursa u poljoprivredi potrebnih za proizvodnju hrane je upotreba plina. Osim što ima visoku energetska vrijednost, u poljoprivrednoj se proizvodnji primjenjuje prilikom npr. sušenja žitarica, voća i povrća, duhana, potom spaljivanja korova, grijanja farmi, toplinske obrade hrane, proizvodnje stočne hrane te u staklenicima i plastenicima. Stoga, prekidi u ukrajinskom energetske tranzitu mogu imati dalekosežne posljedice za europska energetska tržišta i političke odnose. Shodno ovome slijedi kratak osvrt na tržišnu situaciju ukapljenog naftnog plina.

Ukapljeni naftni plin (eng. Liquefied Petroleum Gas, LPG)

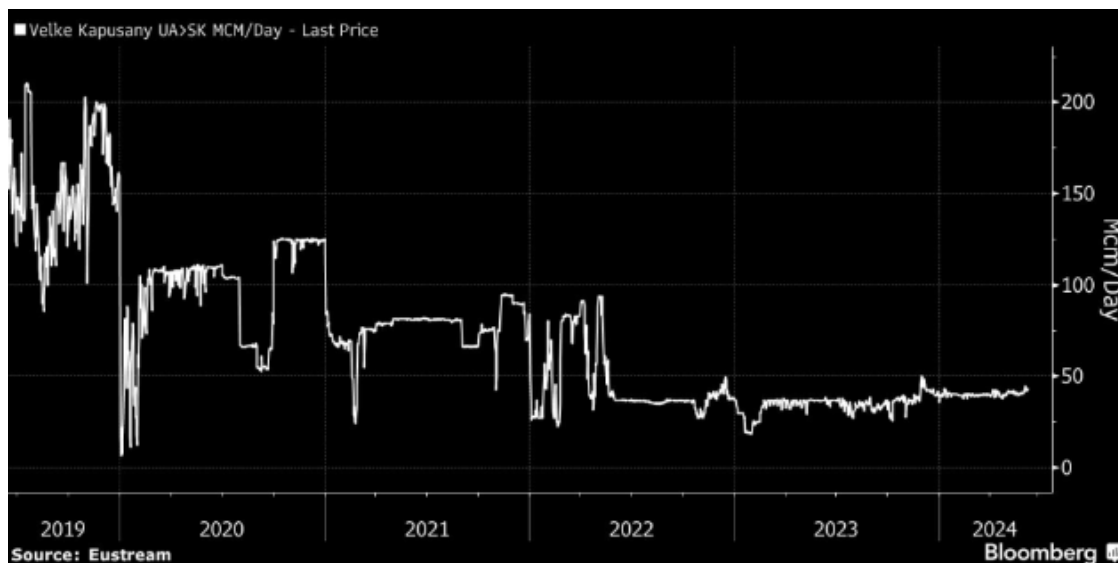
Tržište ukapljenog naftnog plina u Europi tijekom prvog tromjesečja 2024. doživjelo je mješovito tržišno raspoloženje zbog globalnih cijena dostave i poremećaja u opskrbnom lancu. Cijene UNP-a u Njemačkoj, Nizozemskoj, Italiji i Belgiji porasle su početkom 2024. Ograničena ponuda i povećana potrošnja uzrokuje skok cijena na tržištu, te se radi inflacije

potrošači okreću ka povoljnijim opcijama poput benzina u Europi (povećana potražnja za benzinom zabilježena je u siječnju, 2024. godine).

Opskrba UNP-om ostala je umjerena do niska, a SAD je postao glavni dobavljač propana za istočnu Aziju, Latinsku Ameriku i Europu.

Međutim, tržište UNP-a u Europi, uključujući Belgiju, značajno opada tijekom veljače zbog niske potražnje i visokih troškova prijevoza. Štoviše, tržište UNP-a može se pohvaliti zdravom ponudom zbog slabe potražnje nizvodnih sektora uključujući petrokemiju, što umanjuje pritisak na raspoložive resurse tijekom ožujka što je dovelo do pristojnog pada cijena UNP-a. Također je važno napomenuti kako su zemlje EU minimizirale uvoz plina iz Rusije preko Ukrajinskog plinovoda, no on nije u potpunosti ukinut obzirom da se nekoliko istočnoeuropskih država opskrbljuje ovim plinovodom.

Slika 1 Uvoz ruskog plina preko ukrajinskog plinovoda u EU

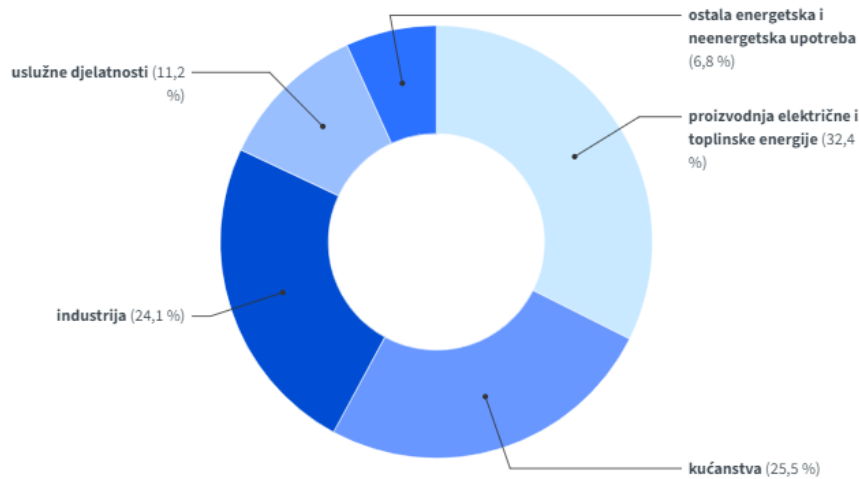

Izvor: <https://shorturl.at/SezSL> (preuzeto 28.07.2024.)

Na grafičkom je prikazu evidentno kako otkup ruskog plina stagnira od početka rata u Ukrajini. Članice Europske unije okreću se drugim dobavljačima. Recimo 2023. Sjedinjene Američke Države bile su glavni dobavljač UNP-a za EU, zaslužan za gotovo 50% ukupnog uvoza UNP-a. Prema podacima Europskog vijeća se uvoz iz SAD-a u usporedbi s 2021. godinom, u 2023. godini - utrostručio.

Upotreba plina u EU prikazana je na sljedećem grafičkom prikazu:

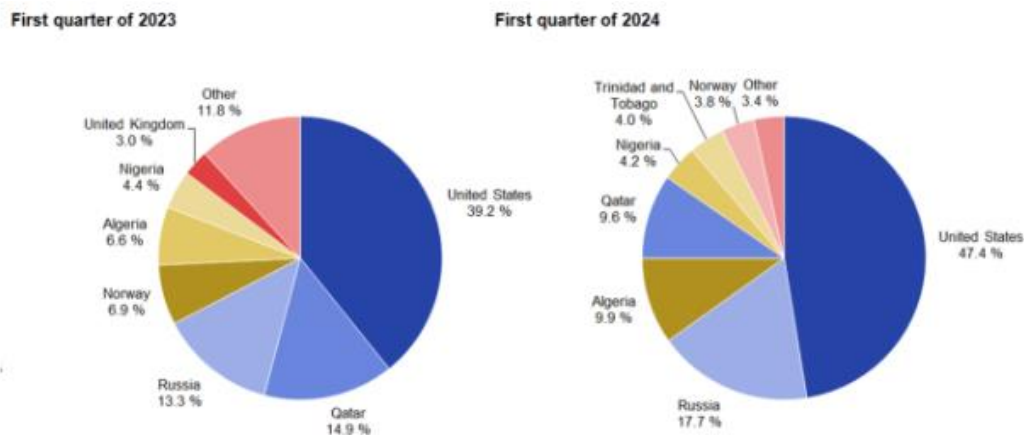
Graf 15 Upotreba ukapljenog naftnog plina

Izvor: Eurostat <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/eu-gas-supply/>
(pristupljeno 21.07.2024)

Što se tiče ukapljenog prirodnog plina, u prvom tromjesečju 2024. u usporedbi s prvim tromjesečjem 2023. udio Rusije u uvozu ukapljenog prirodnog plina u EU porastao je za 4,4%. U prvom tromjesečju 2024. Rusija (17,7 %) je drugi najveći dobavljač ukapljenog prirodnog plina u EU iza Sjedinjenih Država (47,4 %). U ovom razdoblju najviše je pao udio Katara (-5,3 pp), dok su porasli udjeli Alžira (+3,3 %) i SAD-a (+8,2 %).

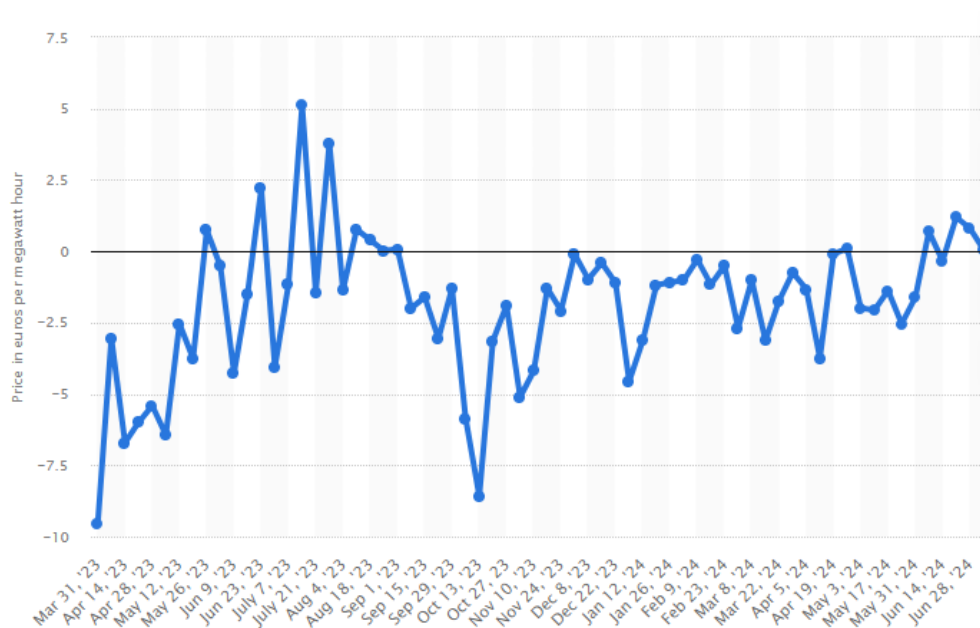
Graf 16 Usporedba uvoza ukapljenog prirodnog plina (UNP) u zemlje EU po državama za 2023. i 2024. godinu

Izvor: <https://shorturl.at/nzRSJ> (pristupljeno 30.07.2024.)

Slijedi prikaz uvoznih cijena ukapljenog prirodnog plina u zemlje EU za razdoblje od 2 godine.

Graf 18 Prikaz uvoznih cijena UPP-a u zemlje EU za razdoblje od 2 godine

Izvor: <https://www.statista.com/statistics/1396269/weekly-eu-lng-benchmark-prices/>

(pristupljeno 31.07.2024.)

Dana 5. srpnja 2024. referentna vrijednost za ukapljeni prirodni plin (eng. LNG) u EU iznosila je 0,06 eura po megavat satu. Europska unija pokrenula je dnevnu referentnu vrijednost LNG-a 31. ožujka 2023. kako bi povećala transparentnost u pogledu cijena goriva. Određena je u odnosu na cijenu nizozemskog plinskog čvorišta TTF, koja je bila niža od očekivane u zimi 2023./24. zbog neuobičajeno toplog vremena i time smanjila potražnju za plinom na kraju 2023. godine.

Cijena energije u EU ovisi o nizu različitih uvjeta ponude i potražnje, uključujući geopolitičku situaciju, nacionalni energetske miks, diverzifikaciju uvoza, troškove mreže, troškove zaštite okoliša, teške vremenske uvjete te razine trošarina i poreza.

5.2.3. Analiza cijena transporta

Nastavno na trend rasta cijena nafte i naftnih derivata koja se većinom koriste u prijevozu i špediterskim uslugama kojima je omogućen izvoz primjerice žitarica iz Ukrajine do hrvatskih područja, očekivano je kako će se i cijena transporta dakle povećati.

Potreba za održivošću i optimizacijom kapaciteta donijela je niz promjena glede teretnog prijevoza no logistička industrija i dalje ovisi o cestovnom prijevozu. Cestovni teretni promet doprinio je 77,4% ukupnog unutrašnjeg teretnog prijevoza u EU-u 2020. i porastao je za 7% 2021. Dakle, jasno je kako troškovi cestovnog tereta igraju veliku ulogu u europskom lancu opskrbe.

Faktori koji se uzimaju u obzir prilikom kreiranja cijene transporta su:

- Težina - Većina tvrtki slijedi dostavu LTL (manje od tereta kamiona) umjesto FTL (dostava punog kamiona), jer je to obično jeftinije. Ne morate platiti cijeli kamion. I većina dobavljača naplaćuje manje što više isporučujete.
- Udaljenost - veća udaljenost uzrokuje više troškove
- Rukovanje - Ako je proizvod lakši za nošenje, slanje će koštati manje. Teški i/ili rizični i opasni tereti rezultiraju dodatnim cijenama.
- Odgovornost – cijena prijevoza je niža ukoliko je vrijednost proizvoda koji se prevozi niži radi veće ili manje mogućnosti oštećenja ili krađe
- Potražnja: Povećanje potražnje podiže cijene
- Troškovi goriva: Povećane cijene goriva i električne energije također utječu na cijene kamionskog prijevoza
- Manjak: Postoji 425.000 slobodnih radnih mjesta za vozače kamiona diljem Europe, što uzrokuje više opterećenja na preostalim prijevoznicima i povećanje cijena.
- Sezone ili blagdani: poput Crnog petka, Dana zahvalnosti, Božića, Kineske nove godine itd. podižu cijene.

Prema “Prvoj godišnjoj LTL studiji” koju je provela Peerless Research Group, 78% logističkih kupaca očekuje povećanje cijena cestovnog prijevoza. Svi vanjski čimbenici (troškovi goriva, nedostatak radnika (vozač kamiona), rat, ekonomska situacija u SAD-u, povećana potražnja) ne pokazuju znakove zaustavljanja. Dogodilo se i usporavanje potražnje zbog rastuće inflacije i visokih kamata.

Izvor: <https://shorturl.at/H5nKr> (pristupljeno 31.07.2024)

Prema Međunarodnoj uniji cestovnog transporta (njem. Die Internationale Srasstransport-Union, IRU), cijene cestovnog prijevoza će se stabilizirati 2024. kako se potražnja u Europi oporavlja i troškovi rastu. Što se tiče manjka vozača, IRU predviđa da će 2024. manjak vozača iznositi 11 %. Broj se temelji na rastućoj potražnji za prijevozom i sve starijem vozačkom stanovništvu.

5.2.4. Analiza cijena žitarica

U nastavku slijedi pregled situacije s cijenama poljoprivrednog proizvoda – žitarica, odnosno proizvodnja iste i analiza kretanja cijena.

U prethodnom poglavlju „3.2. Pitanje opskrbe poljoprivrednim proizvodima i uloga države u kriznoj situaciji“ spomenuto je kako je utjecaj velike količine uvoza iz Ukrajine u zemlje EU-a, uzrokovao preraspodjelu dobiti unutar zemalja članica obzirom da se npr. Italija koja je najviše žitarica uvozila iz Hrvatske, zbog niske cijene Ukrajinskih žitarica okrenula trgovanju s istom. Stoga se na tržištu dogodila transformacija poljoprivrednog proizvoda – žitarice (npr. pšenica i kukuruz) koji su se u godinama prije rusko-ukrajinskog rata proizvodili u većem omjeru u RH, a sada je njihova proizvodnja neisplativa.

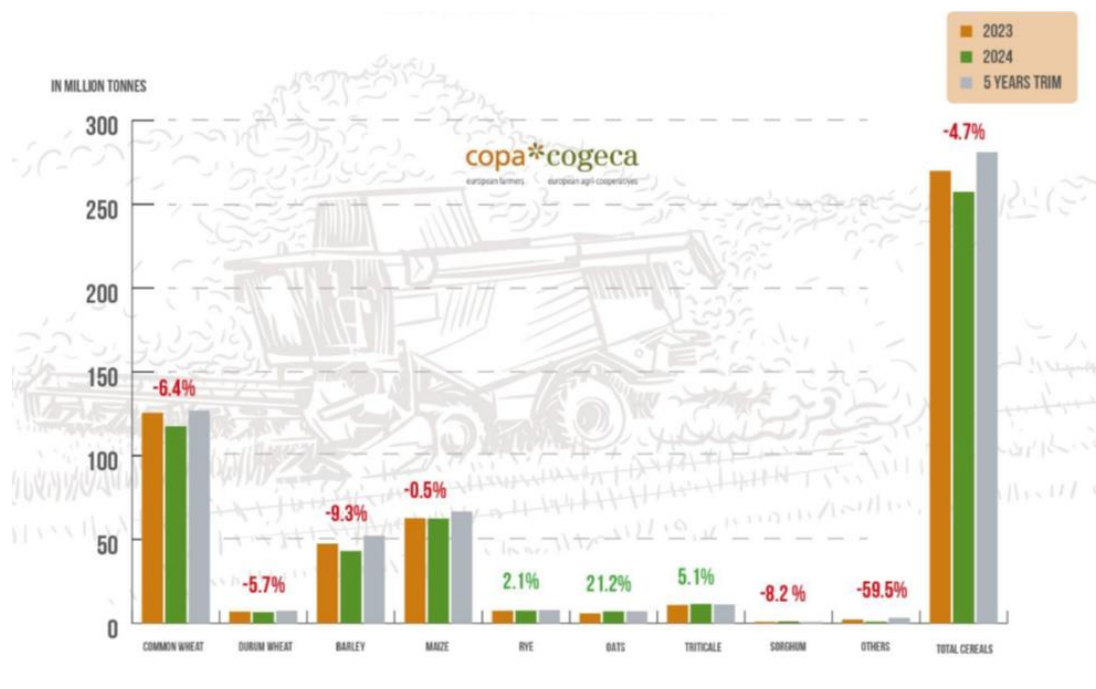
Konkretno, za 2024. godinu predviđa se 4,7% manje berbe u usporedbi s 2023. godinom. Očekuje se da će prinosi blago pasti za 1,2%, što je povezano sa smanjenjem zasijane površine

od 3,5%. To rezultira izrazito lošim izgledima za žitarice, pri čemu se predviđa da će proizvodnja pšenice pasti za 6,3% i ječma za 9%. Proizvodnja kukuruza trebala bi ostati stabilna (-0,5%), dok proizvodnja zobi pokazuje značajan porast od 21,2% g. predviđaju.

Geografski gledano, sjeverne i središnje/istočne države članice, uključujući Belgiju, Francusku, Dansku i Njemačku, zabilježile su značajan pad proizvodnje. Francuska je posebno pogođena, sa smanjenjem od 9 milijuna tona, a Poljska je slijedi u stopu s padom od 3 milijuna tona. Iako Španjolska pokazuje povećanje od 3 milijuna tona, to nije dovoljno da nadoknadi ukupni pad.

Ove činjenice stavljaju prognozu za 2024. ne samo ispod razine iz 2023. nego i petogodišnjeg prosjeka i to za 8,4%.

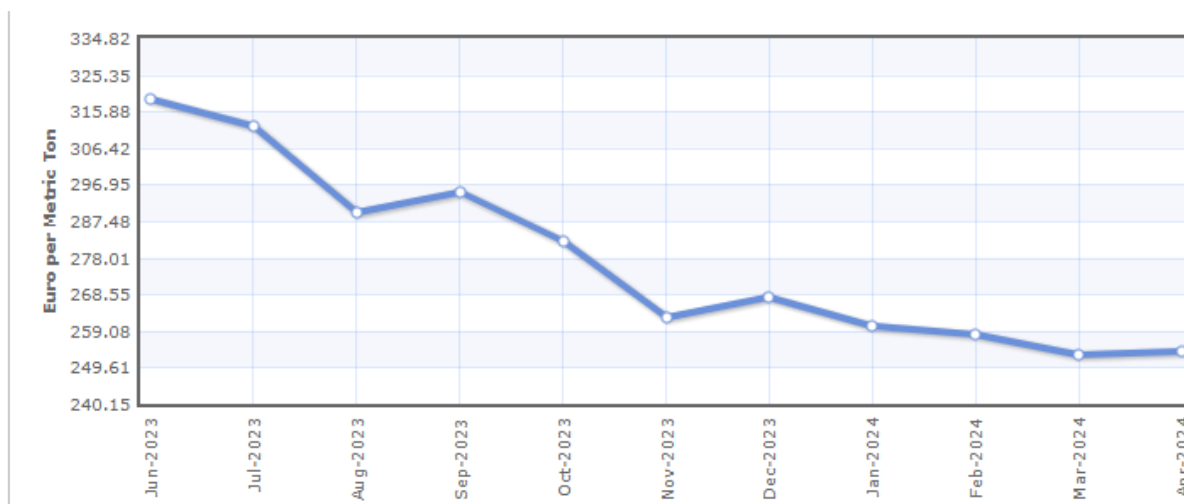
Graf 17 Proizvodnja žitarica u zemljama EU

Izvor: <https://shorturl.at/LM7Ph> (pristupljeno 31.07.2024.)

Što se tiče cijena žitarica, one su obrađene u poglavlju „4.2.1. Kretanje cijena pšenice“, no može se dodatno naglasiti kako je cijena pšenice u blagom padu, i tako se vraća u stanje prije početka rusko-ukrajinskih sukoba.

Graf 18 Prikaz kretanja cijene žitarica u razdoblju od dvije godine

Izvor: <https://shorturl.at/EdQcL> (pristupljeno 31.07.2024.)

U nastavku se razmatra pitanje razvitka i opstanaka obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

5.3. Posljedice za opskrbu i proizvodnju te razvitak i opstanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

U prošlim poglavljima evidentirani su podaci koji ukazuju na stabilizaciju globalne situacije u vezi naftnih derivata, plina i električne energije te usluge transporta. Ovo sve služi kao resurs poljoprivrednicima u proizvodnji poljoprivrednih dobara.

Spomenute sankcije prema Rusiji prouzrokovale su preraspodjelu dobiti i posla općenito, kao i direktiva Europske unije u kojoj je definiran rok za uklanjanje kaveznog uzgoja (poglavlje 4.2.3. Kretanje cijena jaja), te na koncu manjak interesa za obnašanjem poljoprivrednih aktivnosti odnosno djelatnika u istima. U obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu uglavnom rade ljudi starije životne dobi i to 61% poljoprivrednika je u dobi iznad 55 godina (podatak iz 2020.). No svakako se kao najveći uzrok negativnih posljedica na poljoprivredu ističu klimatske promjene i vremenska prognoza.

Ako ovome dodamo činjenicu da je hrvatska samodostatna u proizvodnji proizvoda poput žitarica, uljarica, jaja i peradi, no i dalje je evidentiran značajan uvoz ovih roba prvenstveno radi dampinške mjere ZPP-a gdje je uvoz Ukrajinskih žitarica u EU u potpunosti subvencioniran i ukinute su carine na ovu robu. Ovakve akcije svakako uzrokuju manjak

interesa poljoprivrednika za nastavkom rada u navedenoj industriji. Podatak koji je zabrinjavajući je taj da je zabilježen pad hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava za više od 70% u odnosu na 1991. godinu. Stoga se postavlja pitanje jesu li mjere donijete za poticanje rasta i razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava poticajne, i treba li se Hrvatska poljoprivreda više okrenuti ka tehnološkim rješenjima za obnašanje ove grane djelatnosti (noviji trendovi opisani u poglavlju 5.1. Makroekonomska događanja u poljoprivredi).

6. Zaključak

Moderna povijest bilježi značajan utjecaj ruskog napada na Ukrajinu uzrokujući destabilizaciju na globalnoj razini. Godine 2022. zabilježeno je znatno povećanje cijena sirove nafte, plina, žitarica, transportnih usluga, električne energije i ostalog što je uzrokovalo inflaciju i porast cijena pojedinih roba i sveukupno osiromašenje stanovništva.

Zajednička poljoprivredna politika donijela je odluku o masovnom uvozu Ukrajinskih žitarica čime je izazvana pobuna poljoprivrednika diljem EU obzirom da se ova akcija negativno odražava na poljoprivrede unutar granica. Naime, radi povoljnijih cijena uvezene pšenice iz Ukrajine, zemljama EU nije isplativo otkupljivati žitarice domaćih gospodarstvenika već se okreću ka isplativijem uvozu iz Ukrajine. Za Republiku Hrvatsku počinjena je indirektna šteta na način da se Italija, njeno najveće tržište za pšenicom i kukuruzom, u posljednjih 12 mjeseci orijentirala ka jeftinijem ukrajinskom kukuruzu i pšenici zbog čega su hrvatski proizvođači ostali bez dijela tog tržišta. Ova situacija natjerala je Hrvatsku da se orijentira ka tržištima poput Bosne i Hercegovine i arapskih zemalja gdje ne uspijeva nadoknaditi gubitak talijanskog tržišta. Sve ovo uzrokovalo je više cijene, iako su poljoprivrednici izjavili kako su hrvatska pšenica i kukuruz 10 do 20 eura po toni jeftiniji nego što bi trebali biti promatrajući trenutne burzovne parametre. Obzirom da je prinos žitarica u Hrvatskoj oko dva milijuna tona pšenice i kukuruza (DZS), direktna šteta iznosi od 20 do 40 milijuna eura.

U radu je naglašena samodostatnost Republike Hrvatske u proizvodima poput žitarica, uljarica, jaja i peradi no Hrvatska i dalje nastavlja uvoziti spomenute proizvode, prisiljavajući tako hrvatske poljoprivrednike na izvoz. Ovo povlači pitanje isplativosti bavljenja poljoprivredom, obzirom da je potrebno uložiti veći iznos sredstava za proizvodnju a potom i za dostavu robe na lokacije izvan granica RH ili čak EU. Također je evidentiran i podatak o dobroj strukturi poljoprivrednika koji ističe kako je 61% poljoprivrednika u dobi iznad 55 godina što je relativno zabrinjavajuće.

No, također je važno istaknuti kako je i dalje najveći uzrok negativnih utjecaja na prinos u poljoprivredi globalno zatopljenje odnosno vremenska prognoza, zabrinjavajući je podatak o padu hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava za više od 70% u odnosu na 1991. godinu. Stoga se postavlja pitanje jesu li mjere donijete za poticanje rasta i razvoja obiteljskih poljoprivrednih

gospodarstava poticajne, i treba li se Hrvatska poljoprivreda više okrenuti ka tehnološkim rješenjima za obnašanje ove grane djelatnosti (noviji trendovi opisani u poglavlju 5.1. Makroekonomska događanja u poljoprivredi).

LITERATURA

1. Andrijanić, I. i Pavlović, D. (2021)., Međunarodna trgovina u globalnom okruženju, Plejada d.o.o.
2. European Commission (2022), Trade, Ukraine, preuzeto 13. travnja 2024. s https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
3. Europsko vijeće (2023a), Food security and affordability, preuzeto 13. travnja 2024. s <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/food-security-and-affordability/>
4. Europsko vijeće (2023b), Infographics – Ukrainian grain exports explained, preuzeto 13. travnja 2024. s <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/>
5. Hellegers, P. (2022)., Food security vulnerability due to trade dependencies on Russia and Ukraine, *Food Security*, 14, 1503–1510. <https://doi.org/10.1007/s12571-022-01306-8>
6. Madžar, L. (2022), The impact of the Ukrainian crisis on international trade flows and food security. *Glasnik za društvene nauke*, 12 (3), 32-48.
7. Martinović, D. (2022), Istočno partnerstvo i politika proširenja EU-a u kontekstu rata u Ukrajini, *Forum za sigurnosne studije*, 6 (6), 61-88. <https://hrcak.srce.hr/303585>
8. Macrotrends, (2024), https://www.macrotrends.net/charts/energy#google_vignette
9. Grgić I., Krznar S., Bratić V. (2019.): Poljoprivredna proizvodnja Republike Hrvatske prije i nakon pristupanja EU, Znanstveni rad, Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
10. World Bank (2023), Food security update, preuzeto s : <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXIX-February-23-2023.pdf>
11. Broll, U., Welzel, P., Pong Wong, K. (2013), Price Risk and Risk Management in Agriculture, *Contemporary Economics*, Vol. 7, No. 2, pp. 17-20. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/105407/1/755760549.pdf>
12. Cordier, J. (2015), *Comparative Analysis of Risk Management Tools Supported by the 2014 Farm Bill and the CAP 2014-2020*, European Parliament, Directorate General for Internal Policies, preuzeto s: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a72eb8cc-faf0-11e5-b713-01aa75ed71a1>

13. OECD (2009), *Managing risk in agriculture, a holistic approach*, preuzeto s: https://read.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/managing-risk-in-agriculture_9789264075313-en#page7
14. Pupak, H. i Trako Poljak, T. (2021.), *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja = Sociology and space : journal for spatial and socio-cultural development studies, za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja = Sociology and space : journal for spatial and socio-cultural development studies*, str. 221-246
15. Anja Božina, (2021), *Obiteljska poljoprivredna gospodarstva : računovodstvo, porezi, trgovina, usluge i fiskalizacija*, RRiF Zagreb
16. Zakon o poljoprivredi, Narodne novine br. 118/18, 42/20, 127/20, 52/21, 152/22 (2023)
17. Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu pročišćeni tekst zakona Narodne novine broj 29/18, 32/19, 18/23 (2023)
18. Kolaković, M., (2006), *Poduzetništvo u ekonomiji znanja*, Sinergija
19. Ministarstvo poljoprivrede, Državne potpore, preuzeto s: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/drzavne-potpore/177>
20. Ministarstvo poljoprivrede, Afrička svinjska kuga, preuzeto s: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/africka-svinjska-kuga-ask/6383>
21. Ministarstvo poljoprivrede, Tržišni cjenovni informacijski sustav u poljoprivredi, Žitarice, uljarice i prerađevine, (2024) preuzeto s : https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/poljoprivredno_trziste/zitarice_i_uljarice32024.pdf
22. Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (2024), preuzeto s: <https://tisup.mps.hr/>
23. Lacković, D. I. i Sprčić, M. D. (2023), *Upravljanje rizicima: teorijski koncepti i primjena u poslovnoj praksi*, Naklada Slap
24. Ranogajec Lj. (2009.): *Računovodstvo u poljoprivredi*. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek
25. Meler M. (2005.): *Osnove marketinga*. Ekonomski fakultet Osijek, Osijek

POPIS TABLICA

Tablica 1 Definicije poduzetništva od strane više istaknutih autora kroz povijest	7
Tablica 2 Kretanje broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske obzirom na njihovu površinu od 1960. do 1991. godine	10
Tablica 3 Promjena broja obiteljskih gospodarstava Hrvatske u razdoblju od 1991. do 2020. godine	10
Tablica 4 Poljoprivredno zemljište prema tipu vlasništva i katastarskoj kulturi prema Upisniku poljoprivrednika, stanje na dan 31. prosinca 2023.	11
Tablica 5 Dobna struktura poljoprivrednika 2020. godine	12
Tablica 6 Organizacijski oblici poljoprivrednih gospodarstava 2022. godine	13
Tablica 7 Prikaz ukupnog uvoza i izvoza Hrvatske iz ostalih europskih zemalja za godine 2022. i 2023.	21
Tablica 8 Prikaz uvoza i izvoza Hrvatske po robama za godine 2022. i 2023.	22
Tablica 9 Samodostatnost Hrvatske u proizvodnji odabranih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (%)	25
Tablica 10 Prva procjena površina važnijih usjeva u Hrvatskoj za 2024. godinu	26
Tablica 11 Stočna proizvodnja u 2023. godini u Hrvatskoj	26
Tablica 12 Štete u poljoprivredi nastale elementarnim nepogodama od 2019. do 2023.	29
Tablica 13 Svjetska proizvodnja svinjskog mesa	36

POPIS SLIKA

Slika 1 Uvoz ruskog plina preko ukrajinskog plinovoda u EU	45
--	----

POPIS GRAFIKONA

Graf 1 Starost poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj 2020.	12
Graf 2 Svjetska opskrba odabranim sirovinama u 2020. godini iz Rusije i Ukrajine	18
Graf 3 Uvoz pšenice iz Ukrajine u EU	20
Graf 4 Kretanje cijene pšenice na europskom tržištu žitarica (EUR/tona)	31
Graf 5 Prikaz najviše zabilježene cijene pšenice u razdoblju od 2021 do 2024 godine	31
Graf 6 Prikaz najniže zabilježene cijene pšenice u razdoblju od 2021 do 2024 godine	32
Graf 7 Prosječne godišnje cijene suncokreta i uljane repice	32
Graf 8 Kretanje cijene uljane repice u razdoblju od 2021. do 2024. godine.....	33
Graf 9 Kretanje cijene kokošjih jaja u razdoblju od 2021. do 2024. godine.....	34
Graf 10 Prosječna cijena jaja klase A u razdoblju od 2021-2024 godine	35
Graf 11 Kretanje cijena svinjskog mesa na svjetskom tržištu.....	37
Graf 12 Prikaz kretanja BDP-a i predviđanja daljnjeg kretanja inflacije za EU.....	38
Graf 13 Usporedba uvoza sirove nafte u zemlje EU po državama za 2023. i 2024. godinu....	42
Graf 14 Zaključna cijena Brent, OPEC košarice i WTI sirove nafte na početku svakog tjedna od srpnja 2022. do srpnja 2024. godine (dolar/barel)	43
Graf 15 Upotreba ukapljenog naftnog plina.....	46
Graf 16 Usporedba uvoza ukapljenog prirodnog plina (UNP) u zemlje EU po državama za 2023. i 2024. godinu.....	46
Graf 17 Proizvodnja žitarica u zemljama EU.....	50
Graf 18 Prikaz kretanja cijene žitarica u razdoblju od dvije godine	51

ŽIVOTOPIS STUDENTICE

PETRA ANTIĆ

Rešačka 56, Brodarica, 22000 Šibenik · +38595 352 2927
pzele7@gmail.com · [LinkedIn](#)

Kontinuirano učenje i razvoj – pokretač i neiscrpna motivacija

ISKUSTVO

KOLOVOZ, 2024. – DANAS

NOVINARKA, PRO MEDIA d.o.o.

- pregled pristiglih priopćenja i prilagođavanje formata portala
- praćenje vijesti svih medija (društvene mreže, portali)
- odlazak na press konferencije i izvještavanje o istima
- moderiranje intervjuva i objava istih na portalu

OŽUJAK, 2024. – KOLOVOZ, 2024.

RAČUNOVOTKINJA, PIP D.O.O.

- knjiženje ulaznih računa, povezivanje uplata
- uplate i knjiženje izvoda
- priprema i knjiženje PDV-a
- obračun i knjiženje putnih naloga
- prijava i odjava djelatnika
- izrade pomoćnih tablica izvještavanja upravi

LISTOPAD, 2020. – TRAVANJ, 2024.

FINANCIJSKA ANALITIČARKA, DEKOD D.O.O.

- kreiranje i kontrola RDG-a u ERP programu Pantheon, projekcija prihoda i troškova, projekcija likvidnosti
- izrada operativnih analiza, analiza uspješnosti, prodanosti i sl.
- računovodstveni poslovi: knjiženje URA/IRA, priprema obračuna plaća, obračun loko vožnji, obračun studenata, obračun organizatora, priprema PDV-a

LISTOPAD, 2019. – LISTOPAD, 2020.

VODITELJICA KLJUČNIH KUPACA, DEKOD D.O.O.

- briga o zadovoljstvu organizatora (sektor kultura)
- izrada analize uspješnosti za individualne potrebe organizatora
- pisanje uputa za rad
- terenski rad: edukacije

SVIBANJ, 2019. – LISTOPAD, 2019.

KORISNIČKA PODRŠKA, DEKOD D.O.O.

- korespondencija s kupcima putem telefona i maila (program ClickVox)
- terenski rad: prodaja ulaznica na mjestu događaja, skeniranje ulaznica
- pakiranje i slanje ulaznica

OBRAZOVANJE

STUDENI, 2021. - DANAS

MAG. OEC, EKONOMSKI FAKULTET U ZAGREBU

Kolegiji: Financijsko izvještavanje, analiza i planiranje, digitalna transformacija, menadžment, upravljanje nagrađivanjem, marketing

STUDENI, 2016. – LIPANJ, 2020.

BACC.OEC, VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

Kolegiji: Računovodstvo, financije, menadžment, poduzetništvo u ugostiteljstvu

VJEŠTINE

- Microsoft Office 365 alata: Excel, Word, PowerPoint, PowerBI
- ERP Pantheon, Bussines Central, Navision
- Engleski i njemački jezik
- Vozačka B kategorije
- Jira Software
- Analitična
- Sistematična
- Odgovorna
- Proaktivna
- Komunikativna
- Znatiželjna

AKTIVNOSTI

- Recenzentica na portalu Muzika.hr
- Poeta, gostovanje na pjesničkim događanjima
- Organizatorica pjesničke tribine „Govorimo glasnije“